

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

IEVA RETKUTĖ
II kurso studentė

**KATARO DIPLOMATINĖ KRIZĖ: MAŽOSIOS VALSTYBĖS STRATEGIJŲ
AR REGIONO DINAMIKOS PASEKMĖ?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Dr. Ieva Koreivaitė

Vilnius, 2019

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Retkutė, I. Kataro diplomatinė krizė: mažųjų valstybių strategijų ar regiono dinamikos pasėkmė?
Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistrantūros programa, magistro darbas / VU
Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė dr. Ieva Koreivaitė. – V.,
2019. – p.

Reikšminiai žodžiai: diplomatinė krizė, Kataras, Persų įlanka, galios balansavimas, mažosios valstybės, mažųjų valstybių strategijos, išlikimo strategijos, regiono dinamika, regiono hegemonai

Šiame darbe nagrinėjama Kataro diplomatinė krizė, jos kontekstas ir susidariusi situacija regione. Analizuojamos pagrindinės regiono krizės priežastys ir mažųjų valstybių išlikimo strategijos. Darbe aptariamos mažųjų valstybių kategorizavimas, saugumo iššūkiai, pateikiamas Kataro diplomatinės krizės kontekstas, priešistorė. Kaip teorinis analizės pagrindas taikomos mažųjų valstybių strategijos ir pagrindinės jos prielaidos. Remiantis šia teorija, nagrinėjama, kokią įtaką krizei turėjo netinkamas Kataro išlikimo strategijos pasirinkimas ir Kataro, kaip mažosios valstybės, pajėgumų neapskaičiavimas.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Kataro diplomatinė krizė: mažųjų valstybių strategijų ar regiono dinamikos pasekmė?“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ieva Retkutė

Turinys

ĮVADAS	6
Literatūros apžvalga	9
1. MAŽŪJŲ VALSTYBIŲ SAŲVOKOS KONCEPCIJA IR SAUGUMO IŠŠŪKIAI.....	13
1.1 Mažųjų valstybių koncepcija ir jos problematiškumas.....	13
1.2 Pagrindinės mažųjų valstybių savybės	15
1.2 Mažųjų valstybių saugumo iššūkiai.....	17
2. KATARO DIPLOMATINĖ KRIZĖ IR JOS KONTEKSTAS.....	21
2.1 Iki krizinė tarptautinių santykių situacija Persų įlankoje.....	21
2.2 Diplomatinį santykių nutraukimas, ultimatumas ir dabartinė situacija	21
3. KATARO DIPLOMATINĖ KRIZĖ – PRIEŽASTYS IR REZULTATAS.....	25
3.1 Tyrimo metodas	25
3.2 Kataras kaip mažoji valstybė	26
3.3 Iki krizinis kontekstas, dvišalių santykių sudėtingumas.....	28
3.4 Valstybių išgyvenimo strategijos – ar Kataras jomis vadovavosi?	30
3.5 Kataro žiniasklaidos ir „Al Jazeera“ reikšmė konfliktui	35
3.5 Kataro diplomatinė krizė – regioninė dinamika ar mažosios valstybės veiksmai?	35
IŠVADOS.....	43
Literatūros sąrašas	45
SUMMARY	48

ĮVADAS

Persų įlankos regionas yra vienas dinamiškiausių ir labiausiai kintančių regionų pasaulyje, kuriame vykstantys politiniai procesai įgyja vis didesnę ir svarbesnę reikšmę ne tik regiono, bet ir pasauliniu lygmeniu. Įvairūs konfliktai, politinės pertvarkos, pabėgėlių krizės, demokratizacijos procesai – tai tik dalis regione vykstančių įvykių, kurie daro įtaką dabartinei regiono situacijai. Be abejo, didelį vaidmenį regione atlieka ir hegemoninės galios – Saudo Arabija ir Iranas, kurių interesų susikirtimas ir nuolatinis balansavimas dėl įtakos regione taip pat daro didelį poveikį ir kitų valstybių saugumui bei užsienio politikai. Nemažesnę reikšmę turi ir regiono mažosios valstybės, kurios, priklausomai nuo situacijos, atlieka svarbią rolę pritariant/vykdamt hegemonių nustatytą politinę kryptį ar atliekant svarbius vaidmenis regiono politiniuose procesuose. Kataro diplomatinė krizė – įvykis, kuris iliustruoja susidariusią situaciją regione ir Persų įlankoje esančių valstybių santykius. 2017 metų birželio mėnesį prasidėjusi krizė yra politinis procesas, kurio metu maža regiono valstybė – Kataras, dėl įgyto svarbaus vaidmens regione, susilaukė neigiamų reakcijų iš hegemoninės galios pusės ir, Saudo Arabijos iniciatyva, didelė dalis Persų įlankos ir dalis Šiaurės Afrikos valstybių, paskelbė diplomatinių ryšių nutraukimą Kataro atžvilgiu. Ši diplomatinė krizė vis dar yra regiono problema ir per dvejus metus situacija nepasikeitė. Veiksmingi sprendimai ir derybos yra vykdomi naudojant minimalius resursus ir vis dar nėra lengva vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, dėl kokių priežasčių Persų įlankos regiono valstybės atsidūrė diplomatinėje ir politinėje konfrontacijoje su Kataru.

Ši situacija yra vertinama įvairiai. Vienu atžvilgiu, Kataro diplomatinė krizė yra svarbus įvykis, parodantis, kokie politiniai procesai, įtakos sferos vyrauja minėtame regione. Kitu atžvilgiu, krizė yra įvykis, tinkantis teorinei analizei ir rodantis, kaip netinkamai pasirinkta mažų valstybių išlikimo strategija, gali turėti pasekmių valstybės išlikimui neįvertinus savo, kaip valstybės politinių ir ekonominių pajėgumų, galios balanso regione svarbos ir regiono lyderio galimų veiksmų, kuriais jis mėgintų išlaikyti savo autoritetą regione. Šis įvykis taip pat gali būti vertinamas, kaip interesų konfliktų pavyzdys, kai imamasi priemonių, kurios tiesiogiai paveikia kitos valstybės ekonominę, politinę gerovę (pavyzdžiui, ekonominės blokados, prekybinių santykių nutraukimas). Taip pat svarbus aspektas yra pasekmės, kurias sukelia regione vykstanti diplomatinė krizė – nutrūkęs daugiašalis bendradarbiavimas, neigiamos pasekmės Persijos įlankos bendradarbiavimo organizacijai, dingęs pasitikėjimas tarp regiono valstybių, ekonominė krizė, visuomenės nepasitenkinimas ir t.t. Ši tema yra aktuali, nes būtent Kataro diplomatinė krizė gali būti vienu iš pavyzdžių, kaip valstybės būvis gali priklausyti ne tik nuo aplinkybių - hegemonių interesų, ir noro dominuoti regione, bet ir nuo netinkamo mažųjų valstybių išlikimo strategijos pasirinkimo, kuris gali

tiesiogiai paveikti mažos valstybės egzistavimą. Taip pat ši tema yra svarbi, nes Artimųjų Rytų regiono politikai, jos analizei, nėra skiriama pakankamai dėmesio daugeliu aspektų. Nuo 2017 metų prasidėjusi krizė dažnai yra analizuojama žiniasklaidos – publicistiniu lygmeniu, tačiau gilesnei teorinei krizės priežasčių analizei, ypač iš mažųjų valstybių strategijų perspektyvos, skiriama nepakankamai dėmesio.

Vertinant tai, būtina pabrėžti, jog Kataro diplomatinė krizė, jos priežastys ir susidariusi situacija gali būti vertinama įvairiomis teorinėmis priegomomis. Viena iš jų - krizė gali būti nulemta vyraujančios regiono dinamikos bei didžiųjų galių regione balansavimo. Kataro diplomatinės galios sustiprėjimo metu, valstybė atsidūrė krizės akivaizdoje kitoms valstybėms paskelbus ultimatumą ir nutraukus ryšius su Kataru. Remiantis realistine samprata, panašaus pobūdžio ultimatumai dažnai yra naudojami iškilus pavojui hegemono lyderės autoritetui ar esant itin prastiems dvišaliams ar daugiašaliams santykiams. Tokie veikimo metodai dažnai yra nulemti politinių/ekonominių veiksnių, kurie paskatina šalį, kuri siekia išlaikyti savo statusą, didinti savo ir mažinti kitos valstybės galią. Kataro užsienio politika ir stiprėjanti diplomatinė galia, natūraliai sukėlė nerimą kitoms Persų įlankos regiono šalims, ir ypač Saudo Arabijai. Būtent šios valstybės inicijuoti ultimatumai ir diplomatinės santykių nutraukimas gali būti vertinamas kaip realistinės sampratos ar regioninės galios dinamikos išraiška ir kaip atsakas į ambicingus Kataro užsienio ir vidaus politikos veiksmus. Realistinė samprata yra puikiai pritaikoma, kai vertinama regioninės galių dinamikos prasmė ir jos įtaka šiam konfliktui.

Ir nors realistine samprata yra itin naudinga žvelgiant į šią krizę ir vertinant Saudo Arabijos, kaip hegemoninės galios pasirinktus veikimo metodus regione, svarbu atkreipti dėmesį ir į mažųjų valstybių politinę specifiką ir analizuoti, kokių veiksnių ir/ar strategijų, užtikrinti savo išlikimą buvo galima imtis ar buvo imtasi, siekiant išvengti kylančios grėsmės valstybės suverenitetui. Realistine samprata labiau įvertina šią situaciją iš regioninių galių pusės ir remiantis ja, ne visada galima atsakyti, kokie veiksmai, atlikti mažosios valstybės, kuri nesilaiko „nerašytą“ mažos valstybės išlikimo taisyklių, galėjo turėti įtakos jos pačios gerovei. Šiame darbe bus mėginama Kataro krizę įvertinti ne per tai, kaip Saudo Arabija reagavo į Kataro veiksmus ir tvirtino savo galią ir autoritetą, o kaip Kataras, pasirinkdamas itin ambicingą ir, iš dalies, nesaugią veikimo politiką ir išlikimo strategiją, galėjo išprovokuoti regioninę galią - Saudo Arabiją imtis veiksnių, kurie sumažintų Kataro įtaką regione.

Šiame darbe atliekama išsami analizė, kurios tikslas yra atsakyti į klausimą, kokie pagrindiniai veiksniai lėmė Kataro diplomatinę krizę. Šiam darbui bus naudojamas atvejo analizės metodas. Šis metodas leidžia pakankamai tiksliai ir koncentruotai įsigilinti į Kataro diplomatinės krizės, kaip regiono atvejo, problematiką, priežastingumą ir esamas pasekmes. Remiantis šiuo metodu, bus apžvelgiama iki krizinė ir krizinė situacija.

Šio darbo tikslas - išanalizuoti ir atskleisti Kataro diplomatinės krizės problematiką, pritaikant mažųjų valstybių strategijų teoriją, ir pagrindinius jos principus, kurie atsakytų į klausimą, ar Kataras, kaip mažoji valstybė, pasirinkimo tinkamą *modus operandi*, siekdamas užtikrinti savo saugumą ir išlikimą regione ar Kataro krizė, visgi, yra regioninės dinamikos, nuo kurios nepriklausė Kataro veiksmai, pasekmė.

Šio darbo objektas – Kataro, kaip mažosios valstybės, strategijos.

Pagrindiniai šio darbo uždaviniai:

1. Analizuoti mažųjų valstybių strategijų sampratą, pagrindinius principus ir saugumo iššūkius;
2. Įvertinti Kataro diplomatinę krizę, iki krizinį laikotarpį, šiuo metu vyraujančią situaciją;
3. Apžvelgti Kataro vykdomą vidaus ir užsienio politiką bei įvertinti, kokią įtaką tai galėjo turėti susidariusiai diplomatinės krizės regione situacijai;
4. Apžvelgti Artimųjų Rytų (kitų valstybių - Saudo Arabijos ir Irano) vykdytus vidaus ir užsienio politikos veiksmus bei įvertinti, kokią įtaką tai galėjo turėti susidariusiai situacijai;
5. Konkretizuoti pagrindinius Kataro diplomatinės krizės veiksnius.

Literatūros apžvalga

Galima teigti, jog Kataro diplomatinė krizei akademinio atžvilgiu, nėra skiriama pakankamai dėmesio, tačiau tai gali būti nulemta temos naujumo. Daugumoje akademinės literatūros dominuoja tam tikros politinės/kultūrinės/socialinės krizės priežasčių įžvalgos, vykdomas teorijų taikymas ir krizės aiškinimas jomis, tačiau dažnai trūksta kritiškesnio ir gilesnio pačios krizės tyrimo, kuris plačiau atsakytų į vieną iš šio darbo klausimų – kokie veiksniai galėjo nulemti Kataro krizę?

Nors remiamasi įvairiomis teorijomis, dažniausiai siūloma į krizę žvelgti per realizmo ir mažųjų valstybių strategijų perspektyvą. Tai reikštų, jog Katarą ir jo situaciją būtų galima vertinti kaip į Saudo Arabijos veiksmų/Saudo Arabijos - Irano santykių pasekmę ar kaip bandymą sustabdyti mažos valstybės vykdytą ambicingą vidaus/užsienio politiką.

Vienais atvejais, autorių darbuose pateikiama keletas teorinių prieigų. Szalai (2017) straipsnyje pabrėžia, jog esama mažai tarptautinių santykių teorijų, kurios tinkamai paaiškintų Persijos įlankos politinės situacijos priežastis. Ir nors, jo manymu, esamos teorijos negali pakankamai padėti suprasti susidariusios situacijos, jis siūlo į šį įvykį žvelgti per tris tarptautinių santykių teorijų prizmes – struktūrinį realizmą (siekiant suprasti galios balansą regione), neoliberalų institucionalizmą (siekiant pabrėžti tarptautinių institucijų rolę) ir socialinį konstruktyvizmą (siekiant pabrėžti tapatybių, identiteto ir normų vaidmenį). M. Goodarzi (2016) savo darbe padėtį Persų įlankos regione vertina per konstruktyvizmo perspektyvą. Jo teigimu, nesutarimams Persų įlankoje įtaką gali daryti skirtingos islamo religijos kryptis (pagrinde - sunizmas ir šiizmas), sukuria neužpildytas diskusines erdves, bendradarbiavimo „vakuumą“ tarp šalių. Šiam aspektui taip pat svarbu suteikti reikšmingą vaidmenį – religija ir nesutarimas tarp jų, neskatina Persų įlankos šalių išlikti vieningomis, menkina regiono šalių pasitikėjimą kitomis valstybėmis ir kelią bendrą regiono nesaugumo lygį.

Kitais atvejais krizei analizuoti siūloma realistišė prieiga. Pakankamai kritiškai Kataro situaciją vertina N. Asisian (2018), kurio manymu, tarptautinių santykių teorija, galinti paaiškinti Kataro diplomatinę krizę, yra realizmas. N. Asisian (2018), remdamasis Meisheimer ir kitais realizmo atstovais, teigia, jog neramumai, vykstantys Persijos įlankoje, gali būti paaiškinami remiantis būtent realizmo teorija. Jis siūlo „small state vs. big state“ mąstymo modelį, ir teigia, jog Kataro švelniosios galios naudojimas, vis didėjanti įtaka naftos pramonėje, regione ir pasaulyje, iššaukė pablogėjusius santykius, ekonominę blokadą ir nestabilumą regione. B. Miller (2014) analizuodamas Artimųjų Rytų regiono situaciją, taip pat siūlo realizmo teoriją ir pabrėžia, jog regiono stabilumą ir saugumą galėtų sustiprinti įtvirtintos pagrindinės realizmo teorijos idėjos - tvirta, neginčijama hegemoninė galia, kurios lyderystė būtų nekvėstionuojama.

Nors realistiškos krizės prieiga pakankamai paaikškina regioninės dinamikos veiksnius ir valstybių veikimą, paremtą savo galios ir autoriteto užtvirtinimu, galima teigti, jog situacija neturi pakankamai konkretaus vertinimo ir skiriama nepakankamai dėmesio klausimui, ar Kataras pasirinko tinkamą strategiją siekiant užtikrinti savo saugumą ir statusą regione. Šį klausimą nagrinėja keletas autorių. Štai, pavyzdžiui, N. S. Al - Maatouk ir M. Kama (2017) teigia, jog Kataras įgavo vis svarbesnę rolę Persų įlankos regione, tačiau nesugebėjo suderinti savo vidaus ir užsienio politikos, taip pat regiono interesų. Pagrindinė teorija, kuriam remiamasi autorių darbe - mažų valstybių strategijos. Autoriai teigia, jog mažos šalys negali sau užtikrinti pilnaverčio saugumo, todėl prisiimta svarbi Kataro rolė, kaip galimo kylančio regiono lyderio, gali tapti pavojinga valstybei kitų hegemonų atžvilgiu. Olav F. Kundersn (1996) išskiria pagrindinius mažų valstybių išlikimo aspektus, kurie pakisdami gali pakeisti ir nusistovėjusią regioninę tvarką.

Vienas svarbiausių aspektų, padėjusių Katarui sustiprinti savo įtaką regione yra galia, įgyta diplomatinio dalyvavimu ir priėmus „derybininko“ vaidmenį. Apie tai rašo P. Akpınar (2015), kurio teigimu, Kataras, aktyviai dalyvaudamas tarptautinėse derybose, tokiu būdu įgijo svarbią tarptautinę rolę, taip pat ją stiprinti padėjo ir dideli Kataro finansiniai pajėgumai. Autoriaus manymu, Kataro pagalba kitų šalių krizėse ir tarptautinėse derybose sutvirtino šalies statusą, tačiau sukūrė įvaizdį, jog Kataras yra manipuluojamas Vakarų ir ypač Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau - JAV). Kataro, kaip „derybininko“ vaidmens rolę ir įgytą vaidmenį aptaria A. F. Cooper (2011), kuris pastebi, jog Kataras išplėtė tarptautinę diplomatinę galią. Autorius išskiria tai, jog Kataro pasitikėjimą savo vidine politika galėjo paskatinti sparčiai kylanti išteklių gerovė, kuri padėjo Katarą įgyti pakankamai tvirtą ir stabilią ekonominę situaciją.

Kiti autoriai taip pat įžvelgia tam tikras problemas, susijusias su šalimis, su kuriomis Kataras ėmė aktyviai bendradarbiauti. O. Pala ir B. Aras (2015) teigia, jog Kataro – Turkijos sustiprėjęs vaidmenys, kaip iškilusių regiono veikėjų, taip pat gali kelti tam tikrų sunkumų ne tik abiejų šalių vidaus/užsienio politikoms, bet ir Kataro saugiam būviui regione. Apie bendradarbiavimą taip pat rašo ir Y. Guzansky (2015), kuris išskiria tai, jog Kataras ėmė plėtoti santykius su Iranu, kas galėjo kelti didelį neramumą Saudo Arabijai, nepaisant to, jog santykiai tarp Irano ir Kataro galėjo būti paremti tik ekonomine nauda.

Kaip galima pastebėti literatūros apžvalgoje, esama idėjų, jog Kataras savo politiniu elgesiu ir galios didinimu iššaukė tokį Persų įlankos šalių reakciją, o ypač – Saudo Arabijos. Dažnai vaizduojama, jog Saudo Arabija yra viena pagrindinių šios krizės iniciatorių ir Saudo Arabijos veiksmai iššaukė regiono nestabilumą, nes jautė grėsmę šalies galiai. Tačiau svarbu suprasti ir vertinti tai, jog diplomatinė krizė galima suvokti ne vien kaip vyraujančių galių disbalanso pasekmės, ar kaip Saudo Arabijos siekį būti vienintele lydere, tačiau kaip ir paties Kataro užsienio politikos neapgalvotų

sprendimų pasekmes, neapskaičiuotas galimybes bei resursus, netinkamai pasirinktus partnerius ir sąjungininkus. Kadangi Kataro krizė pakankamai referuoja į vieną ir pagrindinį aspektą – sukelta grėsmė regiono galiai (žiūrint per realizmo perspektyvą), visgi svarstyta, jog galimi pagrindiniai veiksniai yra nulemti ne tik per grėsmės regiono galiai prizmę, bet ir per paties Kataro vykdomos „pretenzingos“ vidaus ir užsienio politikos, stiprinant savo rolę regione ir tarptautinėje arenoje perspektyvą. Tam, kad būtų patvirtinta ar paneigta svarstoma idėja, jog Kataro diplomatinė krizė gali būti nulemta netinkamai pasirinktos Kataro išlikimo strategijos rezultatas, tikslinga būtų tęsti tyrimą, naudojantis šiomis teorijomis bei išskiriant ir apibrėžiant situacijai tinkamą teorinę priegą.

Žvelgiant iš teorinės perspektyvos, Kataro diplomatinei krizei paaiškinti ir veikėjų elgsenai apibūdinti iš dalies tinka ne vien mažųjų valstybių strategijų teorija. Pavyzdžiui, konstruktyvizmas paaiškintų Kataro diplomatinę per tapatybinį valstybių suvokimą – Saudo Arabiją kaip tradicinę regioninę, religinę lyderę. Kataro diplomatinės krizės atvejį taip pat galima nagrinėti ir naudojant istorinės analogijos perspektyvą – Katarui ši situacija nėra pirmoji, kai kėsinamasi į jos statusą regione, į kurį pretenzijas pareiškė keletas kitų Šiaurės Afrikos ir Artimųjų Rytų valstybių (1996 metų Qatari coup d’etat¹), kuris identifikuotų tai, kad Kataras galėjo tikėtis, jog istorija, įvykiai gali kartotis. Realizmas ir jo samprata, taip pat galėtų paaiškinti šią krizę, kaip didžiosios regiono galios, Saudo Arabijos, atsaką į vis labiau išskylančią Kataro reikšmę regione. Realizmo argumentai yra pakankamai įtikinantys ir paaiškinantys regiono dinaminis veiksmus. Nuolat vykstant galios konkurencijai regione tarp Saudo Arabijos ir Irano, Kataras atsidūrė tarp dviejų stipriausių žaidėjų ir palaikydamas Iraną, iššaukė Saudo Arabijos veiksmus, kurie šį bendradarbiavimą, kuris kelia grėsmę Saudo Arabijos statusui ir įtakai regione, stabdytų.

Vis tik ne vien tik sisteminiai ir struktūriniai veiksniai gali būti vertinami kaip pagrindiniai, nulėmę krizę. Įvertinus bendrus argumentus ir visą regiono situaciją, svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog Kataras yra mažoji valstybė, kuri turi atsižvelgti į savo politinę specifiką ir numatyti savo veiksmus, jog šie nesukeltų išlikimo problemos valstybei. Vadovaujantis šiuo požiūriu, svarbu ir vertinga įsigilinti, kokiomis gairėmis turi vadovautis mažoji valstybė ir kokiomis išlikimo strategijomis ji turi kliautis, kad užtikrintų savo gyvavimą, politinį statusą regione. Analizuojant ir gilinant į šiuos aspektus, galima svarstyti, ar mažosios valstybės politinė specifika ir jos neįsivertinimas galėjo būti viena iš krizės priežasčių, todėl šiame darbe, siekiant išsiaiškinti Kataro diplomatinės krizės priežastis, bus apžvelgiama mažųjų valstybių teorijos samprata ir tiriama, ar galima teigti, kad

---

¹ Qatari coup d’etat – 1996 metais organizuota slapta operacija, kurios tikslas – įvykdyti politinį perversmą Katare, sukelti vidinį šalies suirutę, įvežant į šalį ginkluotę ir suorganizuojant sukilimą prieš Kataro valdžią. Šią operaciją organizavo Jungtiniai Arabų Emyratai, Egiptas, Saudo Arabija, Bahreinas.

Kataras, kaip mažoji valstybė, neįvertino savo vidinės galios resursų ir iššūkių, kurie gali atsirasti keliant riziką didžiajai galiai regione.

1. MAŽŪJŲ VALSTYBIŲ SĄVOKOS KONCEPCIJA IR SAUGUMO IŠŠŪKIAI

Kataro diplomatinė krizė ir situacija regione gali būti pakankamai paaiškinama klasikinėmis tarptautinių santykių teorijomis. Kai kuriais atvejais galima suponuoti, jog krizės paaiškinimas gali būti regiono dinamika, kurioje matomos aiškios šalys - lyderės, kurios po vykusio Arabų pavasario, kuris ne tik neatnešė didesnio bendradarbiavimo tarp valstybių, bet ir sukėlė dar didesnę suirutę ir vis daugiau kylančių naujų regioninių konfliktų. Panašiai situacija vaizduojama ir žiniasklaidos šaltiniuose ar kitoje neakademine literatūroje, kurioje, dažnu atveju, Kataras vaizduojamas kaip nukentėjusi valstybė, kuri tapo didelių politinių ir įtakos srovių Persų įlankoje įkaite, neskiriant daug dėmesio paties Kataro, kaip mažos valstybės vaidmeniui. Mažųjų valstybių strategijos padeda suprasti, kokie vidiniai/išoriniai Kataro vykdomi veiksmai referuoja į Kataro, kaip mažosios valstybės, išlikimo strategijos pasirinkimą, kurie gali papildyti ir patikslinti realistinę sampratą šiame darbe. Naudojantis mažųjų valstybių strategijų teorija, į Katarą galima žiūrėti kaip į valstybę, kuri sustiprusi savo galią peržengė tam tikras ribas, sukeldama nesaugumą esančiai regiono politikai, kai lyderis yra Saudo Arabija.

Toliau šiame darbe apžvelgiamos pagrindinės mažųjų valstybių strategijos samprata, jos problemiškas, pagrindiniai mažųjų valstybių uždaviniai ir saugumo iššūkiai, siekiant geriau suprasti teorijos problematiškumą ir jos pritaikomumą tiriamam atvejui.

1.1 Mažųjų valstybių koncepcija ir jos problematiškumas

Mažųjų valstybių strategijos – tarptautinių santykių teorija, aiškinanti mažų valstybių būvio taisykles ir problemas, iššūkius, kurie iškyla bandant mažajai valstybei išlikti. Viena svarbiausių teorijos gairių – kaip turėtų elgtis maža valstybė, jog išliktų saugi, užtikrintų savo gyvavimą, nesukeldama pretenzijų didžiųjų galių regione statusui ir užsitikrintų didesnę šansą turėti pakankamai sąjungininkų ir siekdama užtikrinti savo būvį ir statusą. Pagal A. Wivel (2014) ir kitus, mažųjų valstybių tikslas – vykdyti pragmatišką ir saugią politiką, pritaikant savo interesus prie šalia, kaimynystėje gyvuojančių didžiųjų galių, siekiant užtikrinti savo pačios išlikimą. Mažųjų valstybių apibrėžimas ir jų politika, gali visiškai priklausyti tik nuo to, kokia aplinka valstybę supa ir nuo to, kokias valstybė turi sąlygas priklausyti tarptautinėms organizacijoms.

Vienas sudėtingiausių šios teorijos aspektų – apibrėžimas, kuris tinkamai implikuotų, apibūdintų ir kategorizuotų mažąsias valstybes. Nors dažnai maža valstybe yra laikomos nedidelio ploto valstybės, kurių gyventojų skaičius yra mažas, diplomatinės ir krašto gynybinės galimybės yra ribotos, ekonominiai resursai yra nepakankami užtikrinti gerovę valstybei, tačiau šis mažųjų valstybių apibrėžimas ir kategorijos ar požymiai nurodomi jame, yra labai sunkiai pritaikomi daugeliui mažųjų

valstybių, ypač valstybėms, kurios savo plotu ir ekonominėmis galimybėmis sunkiai galėtų būtų vertinamos kaip mažosios valstybės (pavyzdžiui, Kanada, Japonija ir t.t.).

Siekdami plačiau apžvelgti, kokios savybės galėtų būti įvardytos kaip mažųjų valstybių, įvairūs autoriai dažnai mėgina nustatyti kriterijus, kurie galėtų apibūdinti į mažųjų valstybių kategoriją patenkančias valstybes. Dalis autorių mažųjų valstybių sampratoje ir tyrimuose, tarptautinių santykių perspektyvoje, pabrėžia karinius ir ekonominius mažos valstybės limitus. Kitos pabrėžiamos savybės – populiacija, ekonomikos dydis, teritorinis dydis, nedidelė kariuomenė².

Labai dažnai apibūdinant mažąją valstybę, apibūdinimui naudojamas geografinio dydžio aspektas. Tai yra pakankamai sudėtinga, nes nepaisant valstybės dydžio, šalis gali turėti pakankamai didelę populiaciją. Taip pat galima teigti, jog šalys, labai besiskiriančios dydžiu, gali turėti tą patį kiekį gyventojų, arba atvirkščiai – būdamos vienodo dydžio, turėti smarkiai besiskiriančius populiacijos skaičius. Taip pat svarbus aspektas apibūdinti mažai valstybei gali būti jos šalies bendrasis nacionalinis produktas (toliau - BNP), tačiau per laiką ekonominė situacija gali kisti, todėl šis aspektas taip pat kvestionuojamas³. Pavyzdžiui, Kataro atveju šis aspektas labai svarbus – valstybės BNP auga nuolat nuo 1960 metų, tačiau valstybės plotas ir populiacija vis tiek išlieka nedideli, nors Kataro BNP šiuo metu yra didžiausias pasaulyje.

R. L. Rothstein (1969) savo darbe mėgino įvardyti kas yra mažoji galia, naudodamas tiek materialųjį, tiek psichologinį aspektą: *Mažoji galia yra valstybė, kuri pripažįsta, jog dėl ribotų galimybių negali savo jėgomis užtikrinti valstybės saugumo, ir kad ji turi remtis kitų valstybių, institucijų parama tam, kad kad išliktų. Mažoji galia žino, jog negali remtis tik savomis jėgomis bei taip pat turi būti pripažinta kitų valstybių, įsitraukusių į tarptautinę politiką*⁴.

Pabrėžtina, jog mažoji valstybė ir jos kategorizavimas ja, gali varijuoti nuo skirtingų valstybės įtakos sferų tarptautinėje sistemoje. Tai reiškia, kad, pavyzdžiui, valstybė A gali būti laikoma mažąja valstybė, ji gali turėti labai tvirtus santykius su valstybe B, todėl valstybė A kooperacijos ir ryšio prasme, gali turėti didesnę įtaką valstybei B, nei kitos didžiosios galios. Tokiu atveju, galima įvardyti, kad valstybės tarptautinis „svoris“, gali nuolat kisti, ir tai taip pat apsunkina apibrėžimo konceptualizavimą⁵.

Įvertinus turimas mažosios valstybės konceptualizacijas, iškyla klausimas, ar dažniausiai nurodomos ir minimos savybės apima visų mažųjų valstybių spektrą. Tai negali būti pagrindiniai vertinamieji veiksniai. Vertinant sąvoką ir jos koncepciją iš plačiosios pusės, būtina analizuoti pagrindines

---

² Thorhallsson, B., „Studying small states: A review, Small States & Territories”, Vol. 1, No. 1, 2018, pp. 17-34.

³ Peterson, J. E., „ Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, *Middle East Journal*, Vol. 60, No. 4, 2006

⁴ Rothstein, R., L., Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics, International Organization, Vol. 23, No. 2, 1969, p. 291-310

⁵ Thorhallsson, B., „Studying small states: A review, Small States & Territories”, Vol. 1, No. 1, 2018, pp. 17-34.

mažųjų valstybių savybes, galimus kategorizavimo metodus ir turimus iššūkius, kurie skiriasi nuo didžiųjų valstybių iššūkių.

Šiame darbe apibūdinant mažąją valstybę bus atsižvelgiama į valstybės ploto, geopolitinės situacijos, gyventojų skaičiaus, tarptautinės įtakos, karinių pajėgumų ir ekonominių išteklių aspektus.

1.2 Pagrindinės mažųjų valstybių savybės

Kaip buvo minėta, tiriant mažosios valstybės sąvoką, dažnu atveju koncentruojamasi ties geografinėmis, karinėmis ir ekonominėmis gairėmis, pagal kurias galima iš dalies apspręsti valstybės statusą ir buvimą mažąja valstybe. Šie aspektai, be abejonės, yra svarbūs ir padedantys norint suformuoti pirminį suvokimą, ar valstybė galėtų priklausyti šiai kategorijai.

Dažnai autoriai teigia, kad dydis – vienas svarbiausių valstybės aspektų, kuris gali lemti jos išlikimą,⁶ ir nors galima pripažinti, kad teritorinis dydis yra vienas svarbiausių aspektų atskiriant didžiąsias galias nuo mažųjų, tai nėra pagrindinis aspektas, kuris suteikia stiprios valstybės statusą. Didesne dalimi atveju, teritorinis valstybės dydis sutaps su jos galios ir statuso turėjimu regione/pasaulyje. Pabrėžtina, jog valstybei, kuri turi didesnę teritoriją ir gyventojų populiaciją, lengviau sukurti didelę valstybės ekonomiką, generuojami didesni žmogiškieji ištekliai, kurie gali būti naudojami kurti kariuomenėms, aptarnauti valstybiniam objektams bei užtikrinti valstybės gynybą. Priešingu atveju, kai valstybė turi nedidelę teritoriją, jos gyventojų skaičius ir valstybės ekonomika yra mažesnė, todėl pajėgumai taip pat yra mažesni. Tad galima teigti, jog vienas iš kriterijų apibūdinantis didžiąją dalį mažųjų galių – nedidelė šalies teritorija.

Beveik visais atvejais, mažosios valstybės atlieka prisitaikančiųjų vaidmenį, valstybių, kurios sutinka su taisyklėmis ir sąlygomis, kurias nustato didžiosios valstybės, ir kurioms, paprastai mažosios valstybės paklūsta/prisitaiko, vardan savo išlikimo ir gerbūvio išlaikymo⁷. Tai reikštų, jog pagrindinis mažosios valstybės tikslas, bendradarbiavimo rėmuose, yra prisitaikyti prie esamos situacijos regione/pasaulyje tam, kad būtų užtikrintas jos išlikimas. Išlikimui užtikrinti galima rinktis ne tik balansavimą tarp regioninių galių, ar šliejimasi prie jų, bet ir sąjungininkų paiešką. Stiprinti valstybę karine prasme visada yra vienas iš didžiausių mažų valstybių tikslų, juolab tada, kai jų kuriami ištekliai yra riboti. Visgi kai kurie autoriai pastebi, jog karine prasme apsaugoti valstybę, prarado dalį reikšmės mažoms valstybėms, nes atsiradusios sąjungos ir aljansai skatino mažiau galvoti apie nacionalinės kariuomenės kūrimą⁸, todėl tai tampa vis labiau neaktuali mažų valstybių prioritetu.

---

⁶ Wivel, A., Bayles A. J. K., Archer, C., „Small States and International Security“, 2014, Taylor & Francis Ltd, London

⁷ Wivel, A., Bayles A. J. K., Archer, C., „Small States and International Security“, 2014, Taylor & Francis Ltd, London

⁸ Wivel, A., Bayles A. J. K., Archer, C., „Small States and International Security“, 2014, Taylor & Francis Ltd, London

Mažosios valstybės išsiskiria ir tuo, jog turi per mažai tarptautinės reikšmės, jog turėtų pakankamai įtakos tarptautiniams įvykiams ar svarbiems sprendimams. Tai taip pat gali būti kvestionuojama – kai kurios mažosios valstybės diplomatinė prasme gali turėti daugiau galios, nei didžiosios valstybės, tačiau tarptautinėje situacijoje, kurioje iškiltų grėsmė pačiai valstybei, jos reikšmė bus mažesnė ir, tikėtina, jai teks paklusti taisyklėms, kurias nustato didžiosios valstybės. Taip pat išskirtina, jog valstybės gali būti silpnos vienoje srityje, tačiau stiprios kitose. Nors mažosios valstybės yra silpnesni veikėjai tarptautinėje erdvėje, kalbant apie įtaką ir ryšius su kitomis valstybėmis, bet gali būti stipresnės nei didžiosios galios, jei tų ryšių atžvilgiu mažosios valstybės turi daugiau įtakos už didžiąsias galias. Visgi mažoji valstybė negali būti lygi didžiajai galiai, jei jos pasitraukimas iš regioninių susitarimų ir/ar sąjungų, nedaro didelės įtakos visai sąjungos sistemai⁹.

Dažnai iškeliamas klausimas, ar mažosios valstybės fundamentaliai skirtingos nuo didelių valstybių ir ar jos iš prigimties gali būti mažiau stabilios. E. F. Schumacher (1973) išskiria, kad šalies dydis įvairiose situacijose gali būti pavojingas, ypač kalbant apie buvimą didele valstybe. Jo manymu, mažos politines grupės kai kuriais atvejais atlieka savo politines funkcijas geriau nei didelės valstybės. Kiti autoriai taip pat pabrėžia, kad buvimas nedidele šalimi yra svarbu, nes šiuolaikiniame pasaulyje mažų valstybių yra daug, ir jos sudaro ištisus regionus (pavyzdžiui, Europa). Tokia situacija taip pat yra susidariusi ir Persų įlankoje, kurioje esama pakankamai mažų valstybių, autoriaus teigimu, būtent tai, kad aplink Katarą yra tokio paties dydžio valstybės, sukūrė Katarui galimybę tapti svarbiu regione.

Nepaisant to, galima pabrėžti, kad mažosios valstybės turi daugiau neigiamų aspektų, nei teigiamų, tokių kaip minėtas efektyvus politinis valdymas. Viena didžiausių mažųjų valstybių problemų – riboti resursai, kurie turi tiesioginį poveikį užsienio politikos ir sprendimų priėmimo veiksmams ir rezultatams. Dėl šio ribotumo mažosios valstybės turi gerai apsvarstyti savo veiksmus užsienio politikoje, norint apsaugoti nepriklausomybę, valstybės interesus ir išlaikyti balansą tarp didžiųjų galių. Mažosios valstybės yra labiau pažeidžiamos, turi labiau limituotą veiksmų pasirinkimą, labiau jaučia ekonominius pasikeitimus ir jų ekonomikos yra labiau priklausomos nuo tarptautinės prekybos¹⁰.

A. Wivel ir kiti (2014) papildė ankščiau aprašytus kriterijus, išskirdami pagrindines gaires, kuriomis galima apibūdinti mažąją valstybę. Visų pirma, mažąją valstybę dažnai apibūdiname galimybių rėmuose. Tai, kokias galimybes turi valstybes, gali referuoti į tai, kokius iššūkius valstybė gali atlaikyti. Visų antra, vienas svarbiausių kriterijų yra gyventojų skaičius ir BVP skiriamas vienam

---

⁹ Thorhallsson, B., „Studying small states: A review, Small States & Territories”, Vol. 1, No. 1, 2018, pp. 17-34.

¹⁰ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, Middle East Journal, Vol. 60, No. 4, 2006

piliečiui ir išlaidos skiriamos valstybės apsaugos struktūroms. Tokiu būdu yra įmanoma kategorizuoti didesnes ir mažesnes galias pasaulyje ir/ar regione.

Apibendrinus turimas mažųjų valstybių savybės, galima išskirti pagrindines, dominuojančias savybes, kuris dažniausiai naudojamos priskirti valstybę mažųjų valstybių kategorijai – plotas, gyventojų skaičius, nedidelė politinė ir diplomatinė galia/įtaka, riboti resursai, sąjungininkų paiešką ir įsitraukimas į sąjungų/organizacijų veiklą, nedidelė karinė galia, riboti žmogiškieji ištekliai (dėl riboto gyventojų skaičiaus).

1.2 Mažųjų valstybių saugumo iššūkiai

Mažosioms valstybėms, jų išlikimo klausimu, labai svarbu pasirinkti tinkamą saugumo strategiją, kuri padėtų valstybei užtikrinti suverenumą. Siekiant šio tikslo, iškyla įvairių saugumo iššūkių, su kuriais susiduria mažosios valstybės, ir kurie suformuoja valstybės strategijos pasirinkimą. A.Wivel (2014) išskiria pagrindinius iššūkius, su kuriais susiduria valstybės, siekiant saugumo¹¹:

- Mažoji valstybė neturi galimybės savarankiškai apsaugoti autonomiškumą ir suverenumą, susidūrus su karinėmis grėsmėmis ar kitais atvejais;
- Mažoji valstybė turi ribotą veiksmų pasirinkimą ir trumpą laiką išspręsti ir pašalinti padarytas klaidas;
- Mažoji valstybė negali daug diskutuoti apie vykstančius tarptautinius/regioninius žaidimus ir kaip jie vyksta;
- Mažoji valstybė turi labai mažai įtakos sistemai ir neturi galimybės veikti pagal savo išlikimo interesus.

Šiuos išvardytus keturis aspektus, kaip teigia autoriai, galima laikyti klasikiniiais mažųjų valstybių saugumo iššūkiais, kurie lemia valstybės išlikimą tarptautinėje sistemoje. Visi keturi aspektai referuoja į ribotas turimas valstybės galimybes ir siaurą veikimo spektro diapazoną savo interesams užtikrinti.

Mažosios valstybės disponuoja trūkumais, kurie sunkina jų egzistavimą ir didina konfrontaciją su saugumo iššūkiais. B. Thorhallsson (2018) savo darbe taip pat išskiria pagrindinius trūkumus, kurios turi mažosios valstybės, siekdamas apginti savo saugumą:

1. **Karinis saugumas.** Materialiniai ištekliai referuoja ne tik į valstybės gerovę, bet ir galimybę turėti šalį apsaugančias struktūras. Karinės galios turėjimas yra gyvybiškai svarbus norint išlikti tarptautinėje anarchiškoje sistemoje ir norint apsaugoti valstybės autonomiją. Didžiaja

---

¹¹ Wivel, A., Bayles A. J. K., Archer, C., „Small States and International Security“, 2014, Taylor & Francis Ltd, London

dalimi atveju, mažosios valstybės turi mažas, nepakankamai profesionalias kariuomenes, kurios nesugebėtų užtikrinti valstybės suverenumo išlaikymo.

2. **Galios hierarchija ir geopolitinė situacija.** Yra itin svarbu, kokioje geopolitinėje sistemoje valstybė egzistuoja ir kokios galios ją supa. Tačiau negalime daryti išvados, kad saugumo iššūkiai gali būti apspręsti tik pagal tarptautinę sistemą, ar regioną. Esama daugybė kitų, papildomų faktorių, kurie gali nulemti saugumo konfliktą. Saugumo konfliktą gali sukelti istorinės patirtys, politinio elito veikėjai, ideologija, religija, sprendimų priėmėjų asmeninės savybės, politinės institucijos. Nėra itin aktualu, ar koncentruojamasi į absoliučią ar į didžiąją galią, didžiausias atsiskyrimas tarp mažųjų valstybių visada bus sutartinis, todėl kartais reikalingas tarpinių galių ir mikro-valstybių kategorijų atskyrimas. Visgi pabrėžtina, jog geopolitinė regiono situacija, regionas, kuriame egzistuoja valstybė, gali smarkiai keisti jos, kaip mažos valstybės išlikimo galimybes.
3. **Galios apskaičiavimas ir mažos valstybės kategorizavimas.** Valstybių galią yra sudėtinga apskaičiuoti ir nesama konkretaus kriterijaus, kuris atskirtų mažą valstybę nuo didžiosios. Kai kuriais atvejais mažosios valstybės taip yra skirstomos į kategorijas (mikro valstybės, mažosios valstybės išsivysčiusiame pasaulyje ir mažosios valstybės trečiosiose šalyse) Tradiciškai, mažosiomis valstybėmis apibūdinamos kaip valstybės, turinčios nuo 100 000 iki 1,5 milijono gyventojų. Remiantis šiuo kriterijumi, viena iš didesnių mažų valstybių problemų yra mažas populiacijos skaičius, nulemiantis ribotus žmogiškuosius ir ekonominius resursus.

Natūralu ir tai, jog valstybės, tam, kad galėtų tinkamai reaguoti į saugumo iššūkius, paprastai remiasi į bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis, sąjungomis, kooperacijomis. Mažosios valstybės turi siekti kitos didžiosios galios (regioninės ar ne regioninės) paramos, siekiant užtikrinti savo pačios saugumą. Norint įgyvendinti saugumo užtikrinimo tikslus, mažosios valstybės taip pat gali tapti tarptautinių organizacijų, karinių aljansų narėmis, tokiu būdu užsitikrindamos paramą reikalingu atveju¹².

Būtina pabrėžti, kad mažos valstybės yra laikomos pažeidžiamomis išorinių jėgų. Jų dydis ir strateginė lokacija, gali paveikti jų statusą tarptautinėje politikoje. Tai padidina saugumo problemas ne tik mažosioms valstybėms, bet ir tarptautinei sistemai (pritaikant šio darbo atvejį, Katarui iškilus grėsmei, gali pasikeisti regiono politinė situacija). Didesnės regiono ar didžiosios galios gali pastatyti mažąsias valstybes į nelygius dvišalius santykius. Tai gali būti įtakos užsienio politikoje darymas, vertimas dalyvauti kolektyviniuose saugumo ar gynybos susitarimuose su didžiosiomis galiomis,

---

¹² Thorhallsson, B. „Studying small states: A review, Small States & Territories”, Vol. 1, No. 1, 2018, pp. 17-34.

skatinti ginklų prekybą ir plėtrą, ar skatinti mažinti ar net visai panaikinti prekybos mokesčius, kurie, be abejo, daug naudingesni yra didesnei valstybei¹³.

Taip pat minima, kad mažosios valstybės gali sau sudaryti pavojingas užsienio politikos situacijas, dėl negebėjimo tinkamai valdyti ir reaguoti į tarptautines situacijas taip, kaip gali didžiosios valstybės. Globalizacija yra kitas iššūkis, nes pagerėjusios susiekimo ir telekomunikacijų galimybės, daugiašalis bendradarbiavimas gali daryti įtaką mažajai valstybei. Globalizacijos veiksniai marginalizuoja mažą valstybę, todėl jai tampa sunkiau užsiimti prekyba, tarptautiniais mainais, kultūriniais ir politiniais įvykiais, nes šie veiksniai nėra jų galiose ribose ir suvaldyti šiuos procesus mažai valstybei yra neįmanoma. Mažosios valstybės taip pat turi ribotas galimybes reaguoti į krizes – nepaisant to, ar tai yra gamtos stichijos ar žmogaus nulemtos krizės. Kai kur yra minima, kad globalizacija suteikia mažoms valstybėms nedideles galimybes sėkmingai dalyvauti pasaulio tarptautiniuose santykiuose, dėl valstybės „geografinės neteisybės“¹⁴.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad didžiosioms galioms statusas ir jo išlaikymas yra labai aktualus klausimas, ir bet koks kėsinimasis į jį, gali sukelti konfliktus ar konfrontacijas su kitomis valstybėmis. Tačiau statuso siekimas, negali būti taikytinas tik didžiosioms valstybėms. B. Thorhallson (2018) teigia, kad statuso klausimas yra lygiai taip pat svarbus ir kai kuriais atvejais net svarbesnis mažosioms valstybėms, nei regioninėms lyderėms. Jo teigimu, didžiosios valstybės yra pastebimos nepaisant to, kokius veiksmus jos atlieka. Tuo tarpu mažosios valstybės turi nuolatos stengtis būti pastebimos, ir tas pastebimumas joms yra naudingas įtvirtinant savo statusą¹⁵. Visgi kalbant didžiosios galios statuso svarbą, privaloma pabrėžti, kad iškilusi grėsmė didžiosios galios statusui gali iškelti grėsmę valstybei, kuri sukėlė pavojų turimam didžiosios galios autoritetui. Tokie veiksmai gali būti labai pavojingi mažosioms valstybėms ir iškelti rimtą grėsmę jų saugumui.

Pagal R. L. Rothstein (1969), pagrindiniai aspektai, kurie apibūdina mažųjų valstybių galios valdymą ir užtikrina saugumo situaciją¹⁶:

- **Išorinė pagalba.** Mažoji valstybė turinti daug sąjungininkų, priklausanti aljansams, gali labiau užtikrinti savo valstybės saugumą ir apsaugą grėsmės atveju.
- **Siauros saugumo ribos ir trumpas klaidų taisymo laikas.** Mažoji valstybė yra priversta nuolat balansuoti ir daryti tinkamus sprendimus grėsmės akivaizdoje. Pasirinkus netinkamus

¹³ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, Middle East Journal, Vol. 60, No. 4, 2006

¹⁴ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, Middle East Journal, Vol. 60, No. 4, 2006

¹⁵ Thorhallsson, B. „Studying small states: A review, Small States & Territories”, Vol. 1, No. 1, 2018, pp. 17-34.

¹⁶ Rothstein, R., L., Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics, International Organization, Vol. 23, No. 2, 1969, p. 291-310

sąjungininkus ar veiksmus, valstybė gali sukelti grėsmę pačiai sau ir situacijos atitaisymas gali būti per daug sudėtingas ar net neįmanomas.

- **Mažųjų valstybių vadovai mato valstybės silpnumą kaip nepakeičiamą faktorių.** Jie yra prisitaikę prie esamų sąlygų ir nėra linkę kažką keisti. Šis aspektas gali būti vertinamas tiek teigiamai, tiek neigiamai. Vienu atveju valstybių vadovai suvokia valstybės statusą ir nesistengia pakeisti esamos situacijos, taip neiškeldami valstybei grėsmės. Tačiau kitu atveju valstybė gali būti pasmerkta užsienio politikos stagnacijai ir tenkinti save turimu statusu. Be abejo, svarstyтина ir tai, ar dideli pasikeitimai užsienio politikoje nesukels grėsmės valstybei.

Apibendrinant, mažosios valstybės turi įvairių strategijų užtikrinti savo saugumą, taip pat turi ir nemažai trūkumų dėl savo savybių, kurios trukdo kovoti su turimais saugumo iššūkiais. Jos gali išlikti neutraliomis, jungtis į aljansus, ar prisitaikyti bei balansuoti tarp didžiųjų galių. Mažosios valstybės subordinuoja save į hierarchinius santykius, pakludamos didžiųjų valstybių taisyklėms. Tačiau kartais autoriai išskiria, kad mažosios valstybės yra labiau linkusios balansuoti ne su, o prieš didžiąsias galias/agresorius¹⁷. Toks požiūris suponuoja situaciją, kai mažosios valstybės telkiasi ir vienijasi prieš vieną regioninę agresorę, siekdamos užtikrinti savo ir kaimyninių valstybių saugumą. Tačiau šiam, Kataro diplomatinės krizės atvejui, situacija sunkiai pritaikoma – Kataras neturėjo sąjungininkų regione, netelkė kitų valstybių prieštarauti Saudo Arabijos politikai, ir pats pakankamai individualistiškai žiūrėjo į savo užsienio politikos tikslus – dauguma mažųjų valstybių regione taikosi prie Saudo Arabijos kuriamos regioninės politikos, siekdamos nesukelti grėsmės savo išlikimui ar turimam statusui.

---

¹⁷ Thorhallsson, B., Steinsson, S., „Small State Foreign Policy”, Oxford Research Encyclopedia of Politics

2. KATARO DIPLOMATINĖ KRIZĖ IR JOS KONTEKSTAS

2.1 Iki krizinė tarptautinių santykių situacija Persų įlankoje

Kalbant apie Persų įlankoje vyravusius santykius iki krizės, galima teigti, jog įtampa buvo nuolat kylanti ir nesutarimų įvairiais klausimais vis daugėjo. Kataro Naujienų Agentūra (QNA) prieš krizę dažnai į viešumą išleisdavo valdžios atstovų pasisakymus, kuriuose teroristine laikomą grupuotę „Hamas“, buvo įvardyta kaip „teisėta Palestinos žmonių atstovė“, vaizdavo Iraną kaip „didelę galią, kuri gali stabilizuoti regioną“¹⁸. Nors informacija vėliau buvo paneigta, tokie pareiškimai kėlė nuolatinę įtampą tarp Persų įlankos šalių, kurios nepripažino „Hamas“ veikimo ir Irano galios stiprinimo regione.

Kataras niekada nelaikė, jog maža jo populiacija ir teritorija, nedidelė kariuomenė gali būti barjeras vykdyti nepriklausomą užsienio politiką ar turėti įtakos regione. Dėja, Saudo Arabija ir Jungtiniai Arabų Emyratai tam nepritarė, todėl po Arabų pavasario, Kataras buvo privertsas priimti „palydovinės“ valstybės statusą¹⁹.

Kataras šiuo statusu buvo nepatenkintas ir dažnai turėdavo kitokią, nei Saudo Arabijos ar kitų šalių, nuomonę regiono politikos klausimais. Įtampa kilo nuolat, ypač po to, kai Kataras pradėjo aktyviai bendradarbiauti su ne regiono valstybėmis – JAV, Iranu ir Turkija, bet prieštaringai vertinamomis organizacijomis, kurias didelė šalis regiono valstybių laikė teroristinėmis.

Auganti įtampa galėjo suponuoti, jog Saudo Arabija nėra patenkinta Kataro vykdoma politika ir ateityje galimas konfliktas ar santykių atšalimas, tačiau regiono galia pasirinko ne tik nutraukti santykius su Kataru, bet ir inicijuoti bei paskatinti kitų valstybių diplomatinių santykių su Kataru nutraukimą.

2.2 Diplomatinė santykių nutraukimas, ultimatumas ir dabartinė situacija

2017 metų birželio 5-ąją dieną, Kataro santykiams su kitomis šalimis pasiekus įtampos viršūnę, buvo nutraukti keletos arabų valstybių (Bahreino, Jungtinių Arabų Emyratų, Egipto ir Saudo Arabijos) diplomatiniai ryšiai su Kataru ir pateikta 13 reikalavimų Katarui, kurie turėtų būti įvykdyti norint atkurti diplomatinis santykius su minėtomis šalimis. Su diplomatinių ryšių nutraukimu sekė ekonominės blokados, valstybių sienų uždarymai, reikalavimai Saudo Arabijos piliečiams grįžti į gimtąją šalį, o Kataro piliečius palikti Saudo Arabiją, oro erdvės blokavimai, sustabdyta prekyba ir

---

¹⁸ The Project on Middle East Political Science, „Qatar Crisis”, George Washington University, 2017, prieiga internetu: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2017/10/POMEPS_GCC_Qatar-Crisis.pdf

¹⁹ Al Jazeera „Gulf Crisis: How It All Started”, prieiga internetu: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/gulf-crisis-started-180531140250121.html>

šalyse sustabdytos naujienų agentūros „Al Jazeera“ transliacijos bei uždaryti jos padaliniai minėtose šalyse. Kataras buvo kaltinamas parama teroristinėms organizacijoms, terorizmo finansavimu ir ryšių su teroristinėmis organizacijomis palaikymu. Taip pat vienas iš kaltinimų – įtartini ir nepageidaujami santykiai su Iranu. Kataro situaciją paveikė ne tik arabų valstybės, tačiau ir kai kurios Afrikos valstybės (atšaukti Kataro ambasadoriai), Kinija sustabdė prekybą su Kataru, Jungtinėje Karalystėje kurį laiką buvo neparduodama Kataro valiuta Kataro rijalas²⁰.

Katarui pateikta 13 reikalavimų²¹, kuriuos įteikė šalys, paskelbusios diplomatinių santykių nutraukimą su Kataru:

- Nutraukti diplomatinius ryšius su Iranu, ir sustabdyti bet kokias karines operacijas su juo. Tik prekybiniai ir komerciniai santykiai, kurie neprieštaruoja JAV ir tarptautinėms sankcijoms, bus toleruojami.
- Nutraukti visus ryšius su teroristinėmis organizacijomis, konkrečiai kalbant apie Musulmonų Broliją, Islamo valstybę, Hezbollah, ir pripažinti jas teroristinėmis organizacijomis.
- Uždaryti naujienų agentūrą „Al Jazeera“ ir jo filialus.
- Uždaryti naujienų kanalus, kuriems Kataras teikia tiesioginę ir netiesioginę pagalbą ir paramą, įskaitant ir „Arabi21“, „Rassad“, „Al-Araby“, „Al-Jadeed“ ir „Middle East Eye“.
- Nutraukti Turkijos karinių pajėgų dislokavimą Kataru ir nutraukti visas karines operacijas su Turkija Kataru.
- Stabdyti finansavimą visiems asmenims, grupėms ar organizacijoms, kurios Saudo Arabijos, Jungtinių Arabų Emiratų, Egipto Bahreino ir JAV ir kitų šalių yra laikomos teroristinėmis.
- Perduoti su terorizmu susijusius ir kitus ieškomus asmenis iš Saudo Arabijos, Jungtinių Arabų Emiratų, Bahreino į jų kilmės šalis. „Užšaldyti“ jų turimą turtą ir pateikti visą prašomą informaciją apie asmenų gyvenamąją vietą, judėjimą ir finansus.
- Stabdyti kišimasi į nepriklausomų valstybių vidaus reikalus. Stabdyti pilietybių suteikimą ieškomiems asmenims iš Saudo Arabijos, Jungtinių Arabų Emyratų, Egipto ir Bahreino. Panaikinti Kataro pilietybę asmenims, jei ta pilietybė prieštarauja reikalaujančios šalies įstatymams.
- Nutraukti visus ryšius su politine opozicija Saudo Arabijoje, Jungtiniuose Arabų Emyratuose ir Bahreine. Perduoti visus duomenis, susijusius su šiais ryšiais ir parama opozicijos grupėms.

---

²⁰ Khaleej Times „Qatar Crisis: The Boycott Decision and its Aftermath“, prieiga internetu: <https://www.khaleejtimes.com/region/qatar-crisis/qatar-crisis-the-boycott-decision-and-its-aftermath>

²¹ The Guardian, „Qatar given 10 days to meet 13 sweeping demands by Saudi Arabia“, prieiga internetu: <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/23/close-al-jazeera-saudi-arabia-issues-qatar-with-13-demands-to-end-blockade>

- Sumokėti reparacijas ir kompensacijas už prarastas gyvybes ir kitus finansinius nuostolius, kuriuos nulėmė Kataro politika pastaraisiais metais. Suma bus nustatyta koordinuojant su Kataru.
- Sutikti su mėnesiniais auditais, kurie vyks pirmuosius metus, po šių reikalavimų priėmimo, antraisiais metais – kartą per 3 mėnesius. Kitus 10 metų, Kataras bus stebimas, dėl reikalavimų laikymosi.
- Suderinti Kataro ir kitų Persijos įlankos ir arabų šalių karine, politine, socialine ir ekonomine prasme, taip pat ekonomikos klausimais, laikantis 2014 metų susitarimo su Saudo Arabija.

Sprendimą priimti reikalavimus prašoma įvykdyti per 10 dienų, nuo įteikimo Kataro valdžios atstovams, dienos.

Nepaisant visų nutikusių įvykių, Kataras atsisakė priimti pateiktus reikalavimus bei teigė, jog reikalavimai yra nepagrįsti ir neteisingi, bei kaltino arabų valstybes stengiantis politiškai dominuoti ir kontroliuoti regioną. Nors atsakymas ultimatumui buvo pratęstas 48 valandoms, Kataro pozicija ir sprendimas nepasikeitė. Nepaisant to, Kataro emyras mėgino kreiptis į Saudo Arabijos karalių Salman Al Saud, tačiau šis bandymas buvo ignoruotas²².

Nors krizė tęsiasi beveik 2 metus, didelių pokyčių per šį laikotarpį neįvyko. Kataro ekonominiai rodikliai sumažėjo ir kitų šalių bandymai bendradarbiauti tapo mažiau intensyvūs. JAV skatina abi šalis stabdyti krizę ir normalizuoti situaciją regione, tačiau aplinkybės lieka nepakitusios ir, rodos, šiai krizei skiriamas vis mažesnis dėmesys²³.

Kai kurie regiono politikos analitikai įžvelgia, jog esama tam tikrų veiksmų iš Persų įlankos valstybių, kurie galėtų indikuoti apie galimą nori „atšildyti“ santykius su Kataru, tačiau tikėtina, jog pagrindinė valstybės, paskelbusios diplomatinių santykių su Kataru nutraukimą, negalės paprastai pamiršti, jog Kataras ganėtinai artimai bendradarbiavo su Iranu bei galimai rėmė teroristines organizacijas. Kataras tiki, jog idėjo pakankamai pastangų siekdamas išspręsti krizę ir mėginama atkurti sugriautus santykius ir pasitikėjimą, tačiau dėl krizės nukentėjusiems gyventojams priešinimasis Saudo Arabijai ir Jungtiniams Arabų Emyratams, ėmė įgauti patriotinę ir pilietinę prasmę, todėl bandymas nusileisti Saudo Arabijai ir kitoms diplomatinius santykius nutraukusioms šalims, gali būti nepalaikomas Kataro gyventojų²⁴.

²² First Post „Gulf Diplomatic Crisis: a Timeline of the Dispute Between Qatar and Arab Nations”, prieiga internetu: <https://www.firstpost.com/world/gulf-diplomatic-crisis-a-timeline-of-the-dispute-between-qatar-and-arab-nations-3772495.html>

²³ Al Jazeera „Pompeo Pushing Gulf Dispute During Qatar Visit” prieiga internetu: <https://www.aljazeera.com/news/2019/01/pompeo-pushing-gulf-dispute-qatar-visit-190113101859269.html>

²⁴ TRT World „The Gulf Crisis Won't Be Ending Anytime Soon”, prieiga internetu: <https://www.trtworld.com/opinion/the-gulf-crisis-won-t-be-ending-anytime-soon-26510>

Kaip teigia Kataro valdžios atstovai, jie yra pasirengę nutraukti krizę ir pradėti derybas²⁵, tačiau nesulaukiama jokie atsako iš valstybių, kurios nutraukė santykius su Kataru. Pagrindinis derybų ir bandymo kontaktuoti mediatorius Persų įlankos krizėje šiuo metu yra Kuveitas²⁶, kuris palaiko santykius su abiejomis kovojančiomis pusėmis ir nenutraukė diplomatinių santykių su Kataru, 2017 metų vasarą. Kuveito diplomatinė rolė derybose tampa vis svarbesnė.

Kaip svarsto autoriai, sprenžiant iš dabartinės situacijos, jei Kataras nuspręstų palikti Persų įlankos bendradarbiavimo organizaciją (GCC – Gulf Cooperation Council), tikėtina, jog Turkija palaikytų Kataro elgesį (tikėtina, jog palaikymas galimas ir iš Irano pusės), suteikdama galimybes bendradarbiauti ir sustiprinti finansinę/ekonominę kooperaciją. Bendradarbiavimas su Kataru, Turkijai gali būti naudingas ir tuo, jog Turkijai, susidarius tokiai situacijai, kai GCC yra tiesiogiai nusiteikusi prieš Katarą, gali sustiprinti pačios Turkijos rolę regione. Vienas labiausiai netinkamų scenarijų Turkijai – prarasti Katarą Iranui, nes dėl pragmatinių sumetimų, Kataras kaip valstybė Turkijai būtų naudingas taškas Persų įlankos regione (karinė bazė, įtakos sfera, priešprieša Saudo Arabijai)²⁷.

Ši krizės situacija, tikėtina, gali tapti ilgalaikė – tai reiškia, kad diplomatinių santykių nutraukimas gali būti nemažai laiko užimantis procesas, kuris neišsispręs savaime. Tačiau įmanomas ir kitas scenarijus – Kataras gali nusileisti reikalaujamiems prašymams, mėginti sumažinti susidariusią daugiašalę santykių įtampą. Šiuo metu, be abejo, Iranas mėgins išnaudoti susidariusią situaciją regione ir galimybę pasinaudoti proga plėsti savo įtaką, visai šalia Saudo Arabijos. Vis dar neaišku, kokią poziciją šioje situacijoje užims Europos Sąjungos valstybės ir JAV, ir kurias puses šiame konflikte jos palaikys. Nelieta abejonės, jog Turkijos interesas susidariusioje situacijoje yra labai didelis, tačiau tikėtina, kad Turkija taip pat mėgins išvengti konfrontacijos su Saudo Arabija²⁸.

Apžvelgiant turimą situaciją ir įvertinus iki krizinės ir krizinės situacijos aspektus, toliau siekiama nuosekliai ištirti, kokie pagrindiniai Kataro veiksmai, galėjo daryti įtaką susidariusiai regiono situacijai, įvertinti pasirinktą tyrimo metodą, išnagrinėti krizę lėmusius veiksnius ir pateikti išvadas.

---

²⁵ Middle East Monitor, „Qatar: Saudis welcome in Doha, seeking end to Gulf crisis”, prieiga internetu: <https://www.middleeastmonitor.com/20190413-qatar-saudis-welcome-in-doha-seeking-end-to-gulf-crisis/>

²⁶ CNBC, „Qatar is ‘counting on’ Kuwait and other allies to resolve Gulf crisis, foreign minister says”, prieiga internetu: <https://www.cnbc.com/2018/12/15/qatar-is-counting-on-kuwait-and-other-allies-to-resolve-gulf-crisis.html>

²⁷ Aras, B., Akpınar, P., „Turkish Foreign Policy and the Qatar Crisis”, Istanbul Policy Centre, 2017

²⁸ Aras, B., Akpınar, P., „Turkish Foreign Policy and the Qatar Crisis”, Istanbul Policy Centre, 2017

3. KATARO DIPLOMATINĖ KRIZĖ – PRIEŽASTYS IR REZULTATAS

3.1 Tyrimo metodas

Siekiant ištirti Kataro diplomatinės krizės atvejį ir jos pagrindines priežastis, šiame darbe bus naudojamas atvejo analizės metodas. Šis metodas yra taikomas dėl keleto priežasčių. Remiantis šioje darbo dalyje įvairių autorių pateiktais darbais, tiriant atvejo analizės metodo naudojimą, išskiriami pagrindiniai atvejo studijos bruožai, kurie padeda tirti tam tikrus klausimus, kuriuos siekiama išnagrinėti šiame darbe²⁹. Dauguma iš jų yra tinkami įvardyti šio darbo tyrimo problemai ir siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą - kokie veiksniai galėjo nulemti Kataro diplomatinę krizę?

Pagal Baxter (2008), atvejo analizė gali būti naudojama kai:

- Pagrindinis metodo tikslas yra atsakyti klausimus „kaip“ ir „kodėl“?
- Negalima manipuluoti/nuspėti situacijoje esančių veikėjų veiksmų;
- Norima pateikti atvejo kontekstines priežastis, nes jos svarbios ir reikalingos šiai studijai;
- Riba tarp atvejo ir turimos situacijos konteksto nėra pakankamai aiški.

Remiantis nurodytais atvejo analizės bruožais ir iškeliamais tikslais, galima teigti, jog atvejo analizės savybės atitinka siekiamų tyrimo rezultatų. Šio darbo tyrimu yra siekiama išsiaiškinti, kodėl ir kokie veiksniai galėjo lemti Kataro krizę, nebandoma nuspėti tolimesnių veiksmų, veikiau analizuojami jau atlikti veikėjų veiksmai. Taip pat tiriant krizę itin svarbu pateikti įvykio kontekstą, iki krizinę ir krizinę situaciją, kurios turi įtakos pačiam įvykiui, įvertinti konfliktišką aplinką regione ir yra aiški turimo įvykio pradžios riba – diena nuo tada, kai buvo paskelbti 13 reikalavimų Katarui, kuriuos jis privalo įvykdyti per tam tikrą laiko tarpą.

Pagal Tellis (1997), tam, kad būtų sukurta tinkama atvejo analizės studija, būtina³⁰:

- Konstatuoti/sukurti atvejį;
- Atlikti atvejo tyrimą;
- Išanalizuoti atvejį, įrodymus, jį lėmusius veiksnius;
- Pateikti išvadas/rekomendacijas/siūlymus.

---

²⁹ Baxter, P., Jack, S., „Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers“, The Qualitative Report, Vol. 13, No. 4, 2008, NSU Works.

³⁰ Tellis, M., W., „Application of a Case Study Methodology“, The Qualitative Report, Vol. 3, No. 3, 1997, NSU Works.

Remiantis pateikta medžiaga, kuri apibrėžia, kokie svarbiausi uždaviniai yra norint sukurti atvejo analizę, siekiama iširti Kataro diplomatinės krizės priežastis, ir šiame tyrime jie bus analizuojami, ištiriant pagrindinius išrinktus veiksnius, įvertinant valstybės veiksmų reikšmę krizei, analizuojant regiono dinamiką ir galimas išorės grėsmes, prisidėjusias prie esamos situacijos.

Visi išvardyti pagrindiniai atvejo analizės tikslai paaiškina, kodėl šiuo tyrimo metodu tiriant krizę, galime matyti pagrindines jos priežastis, ir geriausiai padeda atsakyti į tyrime iškeltus klausimus. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į veikėjus regione ir pagrindinius veikėjų elgesio motyvus, kuriais negalima būti varijuojama, manipuluojama – būtina konkrečiai matyti, kokie yra veiksmų padariniai ar atsakas į susidariusį atvejį.

Nustatomas tyrimo laikotarpis ir apžvelgiama situacija iki Persų įlankos šalių pateiktų 13 reikalavimų Katarui ir diplomatinių santykių su Kataru nutraukimas.

Pagrindinis tyrimo tikslas – nustatyti pagrindinius galimus Kataro krizės veiksnius.

Tyrimo prielaida – Kataro diplomatinė krizė galėjo įvykti veikiant pagal netinkamai pasirinktą mažosios valstybės strategiją, neįvertinant geopolitinės, regiono situacijos, vyraujančio galios balanso, nesikoncentruojant į pagrindinį grėsmės šaltinį valstybei.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti iki Kataro krizės politinį kontekstą;
2. Įvertinti turimą atvejį ir krizę lėmusius veiksnius;
3. Pateikti išvadas, kuriose būtų atskleista, ar pateikta tyrimo prielaida yra teisinga.

3.2 Kataras kaip mažoji valstybė

Visų pirma, būtina apžvelgti, ar Kataras, kaip mažoji valstybė, atitinka šiame darbe aptartus mažųjų valstybių atpažinimo kriterijus. Kataras – nedidelė valstybė Rytų Persijos įlankoje, besišliejanti prie Saudo Arabijos. Valstybės plotas – 11,571 kvadratinė kilometrų, esama kiek daugiau nei 2,5 mln. gyventojų. Šalies BVP 167,6 milijardų JAV dolerių. Tai viena turtingiausių valstybių pasaulyje, kurioje BVP tenkantis vienam gyventojui yra 63 505,81 JAV dolerių. Palyginimui, valstybės tame pačiame regione, vienam gyventojui skiria: Omanas - 15 668,37 USD, Kuveitas - 29 040,36 USD, Saudo Arabija - 20 760,91 USD, Jemenas - 660,28 USD, Jungtiniai Arabų Emyratai - 40 698,85 US, (metų duomenys 2017)³¹. Pagal numatomus mažųjų valstybių kriterijus, Kataras patenka į mažosios valstybės apibrėžimo „rėmus“, tačiau ekonomine prasme – Kataro

---

³¹ The World Bank, prieiga internetu: <https://data.worldbank.org/country/qatar>

galimybės yra kiek didesnės, nei kitų valstybių esančių regione. Nepaisant šių faktų, Kataro, kaip mažos valstybės, paskutiniųjų dešimtmečių užsienio politikos veikla gali būti prilyginama didelės ir stiprios, įtaką regione turinčios valstybės veiklai. Kataro pasirinkimas atsiskirti nuo regiono lyderės ir priešiškos regiono galiai politikos vykdymas rodo ambicingą ir pretenzingą Kataro požiūrį į save, kaip į mažą valstybę, ir į savo padėtį regione. Pabrėžtina, jog taip pat minėtas vienas iš aspektų – karinės galios turėjimas – nėra pakankamai didelis. Kataro parengtis nėra labai gera, ir dėl nedidelio gyventojų skaičiaus, kuris nulemia žmoniškųjų išteklių ribotumą, budintis karinis personalas sudaro vos 12 000 karių³². Nuo 2018 metų priimtas naujas karinės prievolės įstatymas, pagal kurį, kiekvienas jaunuolis nuo 18 iki 35 metų privalo atlikti karinę prievolę. Tais pačiais metais karinę tarnybą leista atlikti ir moterims³³.

1 Lentelė. Kataro atitikimas mažosios valstybės apibrėžimui. Šaltinis: sudaryta autorės.

Kataro atitikimas mažosios valstybės savybių apibūdinimo kriterijams	
Plotas	Pagal plotą, Kataras yra prilyginamas mažosioms valstybėms.
Gyventojų skaičius	Kataro gyventojų skaičius atitinka mažos valstybės kriterijų.
BVP	Kataro BVP ir ekonominė galia yra aukščiau mažosios valstybės kriterijų.
Karinis pajėgumas	Kataro krašto gynyba ir nacionalinė kariuomenė yra maža, atitinka mažosios valstybės kriterijų.
Švelnioji galia (diplomatija)	Kataro statusas iki krizės buvo pakankamai svarbus ir turėjo daug įtakos regione ir regioniniuose konfliktuose bei valdant vienas didžiausių naujienų agentūrų priemonių
Įtaka (pasaulinė)	Kataro statusas ir galia tik retais atvejais peržengdavo regiono ribas.

³² Global Military Strength: Qatar, 2019, prieiga internetu: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=Qatar

³³ Qatar Tribune „Now, military service must for Qatari males between 18 & 35 yrs”, prieiga internetu: <http://www.qatar-tribune.com/news-details/id/119481>

Apžvelgiant visus pagrindinius mažosios valstybės apibūdinimo kriterijus, tampa akivaizdu, jog Kataras yra mažoji valstybė ir sudėtingai galėtų pretenduoti į didžiąsias.

3.3 Iki krizinis kontekstas, dvišalių santykių sudėtingumas

Atliekant šio atvejo analizę ir taikant šio tyrimo metodą, naudinga apžvelgti ir pritaikyti ankščiau buvusį, iki krizinį – istorinį kontekstą, kuris galėjo daryti įtaką susidariusiai situacijai.

Kataras turi trumpą istorinį laikotarpį kaip nepriklausoma valstybė. Nepaisant to, valstybės plėtra vyko labai sparčiai. Ne paslaptis, kad vienas iš ryškiausių aspektų, dėl kurio Kataras yra žinomas – itin dideli turimi natūraliųjų dujų rezervai, tačiau paskutiniu metu, Kataras pasižymi dėl iniciatyvios politinės veiklos. Kataras atliko keletą veiksmų, kurie turėjo įtakos Persų įlankos regionui – 1971 metais tapo nepriklausoma valstybe, tapo tarptautinių organizacijų nare, taip pat Kataras yra vienas iš Persų įlankos bendradarbiavimo organizacijos įkūrėjų ir aktyviai dalyvavo jos veikloje. Kataras tapo vis labiau žinomas ir atpažįstamas Vakarų šalyse (labiausiai dėl prekybos priešasčių, nes, kaip minėta, Kataras buvo pakankamai didelis traukos taškas dujų ir naftos prekybai, tačiau to negalima įvardyti kaip vienintele priežastimi)³⁴.

Nepaisant visų šių teigiamų aspektų, pastebėtina, jog Kataras dažnai būdavo laikomas „balta varna“ Artimųjų Rytų, Persų įlankos ar net viso arabų pasaulio regione. Jo vystoma vidaus ir užsienio politika, ambicijos ir veikėjo elgesys, dažnai nepritapdavo prie regione vyraujančių ir nusistovėjusių galios santykių. Istoriskai, Kataras visada buvo valstybė, kuri buvo silpnesnė, nei jos kaimynės. Ši situacija pasikeitė, kai Didžioji Britanija, kaip kolonialistė, pasitraukė iš regiono ir Kataro užsienio politika buvo pritaikyta/derinama su Saudo Arabijos vykdoma užsienio politika. Saudo Arabija buvo neoficiali Kataro globėja, ir Kataro valdymas nuolat vadovavosi rekomendacijomis, teikiamomis iš Saudo Arabijos. Tačiau situacija pasikeitė, kai emyras Khalifa bin Hamad Al Thani (valdė 1972-1995 metais), perdavė valstybės valdymą vyriausiajam sūnui Hamad bin Khalifa Al Thani, kurio požiūris smarkiai skyrėsi nuo iki tol vyravusio požiūrio į Saudo Arabijos vaidmenį Kataro vidaus ir užsienio politikos formavime³⁵.

Vėliau, 1996 metais, buvo surengtas organizuotas karinis perversmas vadinamas *Qatari Coup d'etat*, kuriame dalyvavo Omanas, Bahreinas, Jungtiniai Arabų Emyratai, Saudo Arabija ir Egiptas, siekdami nuversti naująjį sosto paveldėtoją, dėl jo nepritaikomos ir grėsmę regionui keliančios

³⁴ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, *Middle East Journal*, Vol. 60, No. 4, 2006

³⁵ Cherkaoui, T., „Al Jazeera’s Changing Editorial Perspectives and the Saudi-Qatari Relationship”, *The Political Economy of Communication* Vol. 2, No. 1, p. 18

užsienio politikos³⁶. Perversmas nepavyko, tačiau galima pastebėti, jog beveik du dešimtmečius atgal, buvo formuojamas Kataro nuvertimas, tad buvo galima tikėtis, kad panašūs veiksmai įvyks ir šių dienų ambicingos Kataro užsienio/vidaus politikos atžvilgiu.

Kaip ir buvo minėta krizės priešistorės dalyje, buvo minima, 1996 metais, buvo surengtas organizuotas karinis perversmas, kuriame dalyvavo Omanas, Bahreinas, Saudo Arabija ir Egiptas, siekdami nuversti naująjį sosto paveldėtoją, dėl jo užsienio politikos, kuri buvo nesuderinama su regiono interesais bei skatino kaimynines valstybes imtis aktyvių veiksmų³⁷. Perversmas prieš Katarą nepavyko, tačiau galima konstatuoti, jog Kataro valdžios planuotas nuvertimas, galėjo būti sunerinti ir geriau įvertinti savo saugumo situaciją, ir jog buvo galima tikėtis, kad panašūs veiksmai yra įmanomi ir šių dienų ambicingos Kataro užsienio/vidaus politikos atžvilgiu.

Analizuojant į istorinį kontekstą, galime suponuoti, jog iš pakankamai nuolankios Saudo Arabijai vykdomos Kataro politikos, pradėjus veikti Hamad bin Al Thani kuriamai pretenzingai ir daug žadančiai politikai, Kataras galėjo tinkamai neįvertinti savo, kaip mažos valstybės, turimų resursų ir kylančių išorės pavojų iš regiono veikėjų ir ypač – Saudo Arabijos. 1995 metais prasidėjusi radikaliai skirtinga politika sukėlė nemalonų atsaką, iš regioninės lyderės, kuri siekdama išlaikyti turimą, jai patogų balansą regione, ėmėsi priemonių (planuotas ginkluotas užėmimas, sankcijos, ekonominės dujų eksporto blokados) tam, kad atkreiptų Kataro dėmesį į jo paties vykdomus veiksmus. Iš istorinio konteksto pusės, teigtina, jog Kataras, vykdydamas nūdienos politiką, neatkreipė dėmesio į tai, kad ambicinga užsienio politika kartą sukėlė grėsmę valstybės suverenumui, ekonominiam augimui ir santykių kūrimui su kaimyninėmis valstybėmis.

Lygiai taip pat mažosios valstybės iš prigimties privalo priimti sprendimus, kad užtikrintų savo gynybą, stiprintų prekybą ir ekonominį bendradarbiavimą, saugią kooperaciją regioniniu lygiu, pelnytis iš daugiašalio taikos palaikymo, tarptautinės teisės aktų laikymąsi. Užsienio politikoje mažos valstybės turi daug labiau rūpintis savo apribotais veiksmais ir pažeidžiamumu, ir turi siekti užtikrinti savo tarptautinį saugumą, naudodamiesi efektyviais sąjungininkavimo sprendimais.³⁸

---

³⁶ Cherkaoui, T., „Al Jazeera’s Changing Editorial Perspectives and the Saudi-Qatari Relationship”, *The Political Economy of Communication* Vol. 2, No. 1, p. 20

³⁷ Cherkaoui, T., „Al Jazeera’s Changing Editorial Perspectives and the Saudi-Qatari Relationship”, *The Political Economy of Communication* Vol. 2, No. 1, p. 19

³⁸ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, *Middle East Journal*, Vol. 60, No. 4, 2006

3.4 Valstybių išgyvenimo strategijos – ar Kataras jomis vadovavosi?

Apžvelgus visą turimą informaciją, galima teigti, jog mažosios valstybės, norėdamos užtikrinti savo saugumą turi vadovautis tam tikra išgyvenimo (išlikimo) strategija, kuri užtikrintų svarbiausius valstybės poreikius, ir, be abejo, svarbiausią iš jų – savo saugumą³⁹.

1. **Modus vivendi su kaimyninėmis šalimis.** Tam, kad valstybė išliktų, ji pirmiausia turi užtikrinti gerus santykius su kaimyninėmis šalimis, net jei tai kainuotų tam tikros teritorijos dalies atidavimą, ir išvengti visų įmanomų provokacijų, kurias sukuria santykiai su kaimyninėmis šalimis.
2. **Apsauga iš kitų valstybių.** Tam, kad valstybės išliktų ir dėl jų ribotų gynybos resursų, būtina užsitikrinti gynybos paramą, sudarant sąjungas ir susitarimus su kitomis valstybėmis.
3. **Išnaudoti savo privalumus.** Maža valstybė, norėdama išlikti, privalo teikti ar turėti tam tikrą aspektą, iš kurio naudą turėtų kaimyninės šalys ar net visas regionas. Tuo parodoma, kad valstybė yra naudingesnė bendradarbiavimui, nei aneksijai (kaip pavyzdys konkrečiam regiono atvejui – Kuveitas naudingas dėl aukso importo ir eksporto, Bahreinas – regioninis komercinis vadyba, finansinės paslaugos, regioninės paslaugų industrijos, Jungtiniai Arabų Emyratai – aukso importas/eksportas, statyba ir prekyba, neapmokestintos prekybos zona, turizmas).

Kokia strategija būtų tinkamiausia Katarui? Kalbant iš trijų anksčiau nurodytų perspektyvų (gerų santykių su kaimynais palaikymas, partneriai, ir buvimas svarbiu ir naudingu regione), Kataras vykde pakankamai nemažai aspektų, bet kyla klausimas, ar vykde svarbiausią aspektą, kuris mažai valstybei, Katarui, yra itin svarbus stabilumo ir išlikimo užtikrinimui – geri santykiai su kaimyninėmis valstybėmis.

Arabų pavasaris ir po jo susiklosčiusi situaciją susilpnino tradicinių veikėjų, tokių kaip Egiptas, Sirija ar Irakas rolę. Šiam vakuumui užpildyti, atsirado kitos valstybės – Kataras ir Turkija, kurie nuolatos stengėsi sustiprinti savo rolę regione⁴⁰. Saudo Arabijos nepasitenkinimas nuolat kilo, kai Kataras ėmė vis artimiau bendrauti su ne Persų įlankos valstybėmis, kurios per Katarą (bendras karines operacijas, karinių bazių įrengimą Kataro teritorijoje), ėmė įkurti tam tikras įtakas zonas ir galios plėtrą, prie pat regiono pagrindinės galios Saudo Arabijos sienos.

---

³⁹ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, Middle East Journal, Vol. 60, No. 4, 2006

⁴⁰ Aras, B., Akpınar, P., „Turkish Foreign Policy and the Qatar Crisis”, Istanbul Policy Centre, 2017

Tačiau tuo metu Kataras neįvertino, kad savo diplomatinę galią užsitikrinti saugumui galėjo naudoti kurdamas tvarius, bendradarbiavimu pagrįstus santykius su Saudo Arabija, o ne kuriant santykius su mažosiomis regiono galiomis, kurių vaidmuo regione yra pakankamai menkas.

Kalbant iš partnerių paieškos pusės, pabrėžtina, jog Kataras buvo viena iš GCC įkūrusių valstybių. Tokiu būdu valstybė užsitikrino savo išlikimą ir bendradarbiavimą su kitomis GCC narėmis. Savitarpio pagalbos ir bendradarbiavimo būdu, Kataras nors iš mažos dalies, tačiau užsitikrino minimalų savo saugumą – esant kartu organizacijoje, kitoms valstybėms sudėtingiau įpliekti konfliktą, nes tai tiesiog yra nepraktiška kitos valstybės-narės atžvilgiu. Tačiau nors Kataras ir sutvirtino santykius su dauguma valstybių, nesugebėjo sukurti artimesnių santykių su didžiausia, stipriausia ir svarbiausia kaimyne – Saudo Arabija. Kataras sutvirtino santykius su JAV, įtvirtino savo regioninę poziciją ir reikšmę, reformavo valstybės valdymą, tačiau nesugebėjo užtvirtinti didžiausio savo grėsmės šaltinio palaikymo.

Kataro išlikimo strategijos

Kataras išmėgino daug išlikimo strategijų nuo to laikotarpio, kai tapo nepriklausoma valstybe. Kalbant iš partnerių ieškojimo pusės, Kataras sustiprino savo santykius su JAV, kad pagerintų savo pozicijas regione ir sutvirtintų regiono saugumą. Kataras sutvirtino savo legitimumą, įsitraukiant į taikos palaikymo ir tarptautinių susitikimų organizavimą. Kataras įsitraukė į institucinį valstybės kūrimą, sukūrė biurokratinę ir pilietinę reformas, kurios padidino valdymo efektyvumą ir geriau patenkino visuomenės poreikius. 1998 metais net buvo surengti savivaldybių rinkimai, kuriuose piliečiai galėjo balsuoti ir dalyvauti valdyme, 2003 metais surengtas referendumas įtvirtinęs pirmąją nuolatinę Kataro konstituciją, o 2007 metais buvo surengti pirmieji parlamentiniai rinkimai⁴¹.

Mažųjų valstybių strategijoje ir jos pasirinkimuose dominuojantis klausimas – kokia strategija naudojantis mažajai valstybei išlaikyti savo suverenitetą ir užtikrinti saugumą? Esama nemažai būdų – nuo balansavimo iki prisijungimo prie sąjungų – kuriuos tinkamai parinkus ir pritaikius prie regiono, kuriame egzistuoja valstybė (šiuo atveju Persų įlanka), jos užsienio politikos, siekiamų tikslų, galima būtų užtikrinti valstybės saugumą. Visgi esama įvairių iššūkių, su kuriais susiduria mažosios valstybės, siekdamos užtikrinti savo saugumą ir tinkamą saugumo strategiją. B. Thorhallsson įvardija pagrindinius mažų valstybių saugumo strategijos tikslus⁴²:

- Užtikrinti saugumą ir teritorinį integralumą;
- Tiksliai apibrėžti ir ginti apsaugoti nuosavybės teises šalies viduje ir išorėje
- Nustatyti ir vykdyti numatytus elgesio/veiksmų standartus.

⁴¹ Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, Middle East Journal, Vol. 60, No. 4, 2006

⁴² Thorhallsson, B., Steinsson, S., „Small State Foreign Policy”, Oxford Research Encyclopedia of Politics

- ***Bendradarbiavimas su kitomis valstybėmis, organizacijomis, siekiant užtikrinti saugumą***

1992 metais, Kataras pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis, kurios pagrindu Katara buvo įkurdinta JAV karinė bazė „Al-Udeyda“ – natūraliai tai sumažino Saudo Arabijos paramos poreikį Katarui, valstybė galėjo mažiau remtis į Saudo Arabiją siekiant pagalbos, apsaugos, ir ėmė kratyti vienos iš satelitinė Saudo Arabijos valstybių vaidmens. Kaip atsaką Saudo Arabija paskelbė Katarui sankcijas, eksportuoti dujas į Persų įlankos organizacijos šalis. Susidarius tokiai situacijai, Kataras ėmė kurti šiltesnius santykius, su valstybe, laikoma Saudo Arabijos regionine priešininke – Iranu, atkūrė santykius su Sadamo Husseino valdomu Iraku ir normalizavo santykius su Izraeliu – tokios užsienio politikos gairės buvo nepritaikomos Saudo Arabijos kuriamai politikai ir kėlė riziką Saudo Arabijos įvaizdžiui ir įtakos išlaikymui.

Nepaisant to, kad Kataras ir praeityje kūrė rizikingus santykius su trečiosiomis valstybėmis, jis taip pat kūrė rizikingus santykius su Iranu ir Turkija, kurių įtakos plėtimas regione yra nepageidaujamas ne tik pagrindinės galios regione, bet ir kitų Persų įlankos ir Šiaurės Afrikos valstybių.

Kataro bendradarbiavimo aspektai rodo, jog valstybė galėjo tinkamai neįvertinti, kokią grėsmę gali kelti netinkamų partnerių pasirinkimas. Kalbant apie santykius su JAV, jie negali būti vertinami taip neigiamai, kaip bendradarbiavimas su Turkija ir Iranu, veikia bendradarbiavimas su Vakarų valstybe galėjo vaizduoti Katarą, kaip šalį, kuria galimai manipuliuoja vakarietiškas vertybes propaguojanti JAV, o šiame regione, kultūrine/religine prasme, tokie veiksmai gali būti nepageidaujami. Bendradarbiavimas su Turkija ir ypač Iranu, kai santykiai su Saudo Arabija visada buvo įtempti, buvo ganėtinai didžiulė rizika tiek praeityje, tiek dabartyje. Vietoj to, kad Kataras tvirtintų santykius su valstybe, kuri sukelia didelę grėsmę suverenumui, Kataras pasirinko bendradarbiauti su valstybėmis, kurių įtakos plėtimo regione Saudo Arabija netoleruoja.

- ***Kataro, kaip derybų mediatoriaus vaidmuo***

Kataras regione smarkiai išplėtė galios ribas tapdamas konfliktų mediatoriumi ir malšintoju. Toks turimas įvaizdis sukūrė Katarui patikimo „taikos brokerio“ įvaizdį. Toks Kataro kaip mediatoriaus veikėjo modelis, provokavo kitus regiono veikėjus, kurie suponavo, kad ši rolė turėtų būti tinkama ir jiems, o ne tik Katarui⁴³.

Kataras teigė, jog jo, kaip derybininko ir taikdario, vaidmuo gali būti naudingas įrankis sutvirtinant savo pozicijas tarptautinėje politikoje. Šis Kataro įvaizdis gali būti prilyginamas įvaizdžio

---

⁴³ Kamrawa, M., „Mediation in Qatar Foreign Policy”, *Middle East Journal*, Vol 65, No. 4, 2011

regione kūrimui, tam tikros rolės/vaidmens prisiėmimui – Kataras asistuoja regioną, kaip patyręs derybininkas, regioninės diplomatinės galios valstybė, sąžiningas tarpininkas, išmintingas veikėjas, kurio pagrindinis interesas – stabilumas ir taika regione. Kataro derybinės pastangos yra papildomos paties Kataro derybų metu užtikrintu ir nesulaužytu konfidencialumo ir objektyvumo principu, kuris yra labai svarbus atliekant patikimo ir įtakingo derybininko vaidmenį. Taip pat paminėtina, jog Kataras ir jo informacijos apie derybų procesą pateikimas, dar prieš naujienas paskelbiant medijoms, ir aukšto rango diplomatai, teikiantys interviu apie vykstantį derybų procesą, suponuoja valstybės veikimą kaip operatyvų, teigiamą ir taikų⁴⁴.

Ši rolė nėra įgauta tik dėl įvaizdžio regione ar pacifistinių idėjų – tikėtina, kad šis vaidmuo yra vienas iš svarbiausių Kataro saugumo strategijos aspektų. Naudodamasis šia priemone, Kataras užsitikrino, kad išvengs daugybės regioninių konfliktų, ir įgaus pakankamai stiprią rolę, kuriai nėra reikalingi didelės šalies resursai – kariuomenė, plotas, populiacijos dydis ir t. t. Taip pat Kataras įgavo galios strateginėse zonose. Per palyginti neilgą laiko tarpą, Kataro pastangos atnešė šaliai tokią diplomatinę galią, kurią Egiptas ir Saudo Arabija įgavo dešimtmečius stiprindama šią sritį. Bet kokiu atveju Kataras ir jo vaidmuo derybose yra dalyvaujantis konfliktuose, tačiau ne juos sprendžiantis⁴⁵.

Galbūt didžiausias jėgos šaltinis Kataro tarpininkavimui yra ir didžiausias jos silpnumas. Kataro tarpininkavimo pastangos buvo intensyvios ir labiau asmeninės, pasinaudojant emyro ir kitų vyriausiųjų politikos formuotojų asmenimis, kurie veikė kaip objektyvūs, nepagrįsti, gerai informuoti ir gerai apgalvoti tarpininkai, kurie domisi nesudėtingų ginčų pavertimu abipusiai naudingais scenarijais. Tai buvo labai veiksminga norint, kad ginčai būtų aptariami derybų stalo pusėje, ir paskatinti derybas judėti į priekį link sprendimų. Tačiau tarpininkavimo personalizavimas taip pat turėjo trūkumų, ypač kai tai susiję su įgyvendinimu vietoje, tęstiniu pasitikėjimu ir tolesniu darbu. Savo ruožtu, vyriausiasis politikos formuotojų įsikišimas nekenkia tarpininkavimo sėkmei. Tačiau jo veiksmingumas kenkia, kai jis tampa vienintele ar netgi pagrindine priemone susitaikymui skatinti⁴⁶.

Kaip mažai valstybei, esant regione, kurio sąlygos yra įtemptos, diplomatinės galios stiprinimas yra vienas iš pagrindinių išgyvenimo strategijos Katarui aspektų. Derybos padėjo Katarui sukurti teigiamą, neutralios valstybės įvaizdį regione, kuris yra nuolat kamuojamas įvairių tipų regioninių (ir ne tik) konfliktų. Tuo pačiu metu, Kataras užtikrina savo režimo saugumą ir bedradarbiavimą su kitomis valstybėmis. Tačiau nepaisant šių faktorių Kataro derybininko jėgoms trūksta ilgalaikių sprendimų⁴⁷. Kataras tam tikru metu atlikdavo svarbų vaidmenį, tačiau nevystydavo derybų eigos link konkrečių sprendimų priėmimo, todėl jo, kaip derybininko, vaidmuo, galėjo prarasti autoritetinę ir patikimą.

---

⁴⁴ Kamrawa, M., „Mediation in Qatar Foreign Policy”, *Middle East Journal*, Vol 65, No. 4, 2011, p. 10

⁴⁵ Kamrawa, M., „Mediation in Qatar Foreign Policy”, *Middle East Journal*, Vol 65, No. 4, 2011, p. 8

⁴⁶ Kamrawa, M., „Mediation in Qatar Foreign Policy”, *Middle East Journal*, Vol 65, No. 4, 2011, p. 10

⁴⁷ Kamrawa, M., „Mediation in Qatar Foreign Policy”, *Middle East Journal*, Vol 65, No. 4, 2011, p. 9

Katarui būtų naudinga ieškoti kūrybiškų būdų, kad būtų įmanoma atlikti savo kaip regioninio nestabilumo priežiūros „agento“ vaidmenį ir tuo pačiu kurti šiltus santykius su kaimyninėmis valstybėmis. Vienas iš galimų būdų, kuris galėtų padėti Kataro politikai tapti patikimesne – įtraukti gyventojus į valstybės valdymą, tuo siekiant legitimizuoti šalies užsienio politikos sprendimus ir sustiprinti šalies įvaizdį susiduriant su regioniniais iššūkiais. Tai siūlo idėją, kad Katarui bus sudėtinga kurti stabilesnę užsienio politiką, kol valdymas nebus tinkamai institucionalizuotas ir struktūruotas.

Viena iš priežasčių, kodėl galėjo subliukšti diplomatinės Kataro galio ir užsienio politikos „burbulas“, yra Kataro valdantysis elitas, kuris galimai neįvertino, kokie tokios pretenzingos užsienio politikos veiksmai gali turėti atoveiksmius vidaus politikai. Kataro emyrai, įskaitant ir dabartinį Kataro valdovą, siekdami plėsti užsienio politiką ir gerovę, neatkreipė dėmesio į tai, kokius veiksmus tai turės vidinei Kataro situacijai. Pabrėžiant tai, būtina paminėti, kad valstybės gyventojų skpetiškumas vykdomos vidinės ir užsienio politikos atžvilgiu taip pat didėjo⁴⁸. Tai reiškia, kad gyventojai ėmė nepritarti Kataro vykdomai politikai, ypač tada, kai tai ėmė grėsti karine agresija iš Saudo Arabijos pusės. Trūko aiškių gairių, kurios įtikintų gyventojus, kad Kataro vykdoma politika bus kaip nors naudinga Katarui. Katarui taip pat naudinga būtų atkreipti dėmesį į kitas Persų įlankos šalis, nes regione savieji interesai yra žemiau, nei regiono stabilumo ir dekonfliktiškumo interesai.

Kataras nukentėjo nuo Saudo Arabijos galios, tačiau abi šalys turi suprasti, kad šis interesų susikirtimas ir konfliktas ne tik daro įtaką nestabiliam Persų įlankos regionui, bet ir pačių šalių įtakai ir veikimui Artimųjų Rytų regione. Abi šalys turi pasimokyti iš savo praeities klaidų, leidžiant strateginiam bendradarbiavimui iškilti virš politinių nutarimų. Toks bendradarbiavimas sustiprintų abiejų valstybių politinę svarbą. Net pasibaigus krizei, tikėtina, jog Saudo Arabija nuolat toliau aktyviai stebės Kataro išorinės įtakos plitimą⁴⁹.

Nepaisant Kataro milžiniškų pastangų pakelti savo regioninę įtaką ir tvirtinti priešpriešą prieš Saudo Arabiją, pastaroji valstybė vis dar išliko ir išlieka stipriausia žaidėja regione. Šalis turi didensę svarbą ir įtaką tiek Persų įlankoje, tiek Šiaurės Afrikoje, tiek Sirijoje, tiek tarptautiniame lygmenyje.

---

⁴⁸ Khatib, L., „Qatar and Recalibration of Power in the Gulf“, Carnegie Middle East Centre, 2014

⁴⁹ Khatib, L., „Qatar and Recalibration of Power in the Gulf“, Carnegie Middle East Centre, 2014

3.5 Kataro žiniasklaidos ir „Al Jazeera“ reikšmė konfliktui

Kalbant apie ilgą ir nuolatinę Saudo Arabijos ir Kataro nesutarimų istoriją, kai kurie mokslininkai ginčijasi, kad medijų kanalo „Al Jazeera“ įkūrimas iš dalies buvo veiksmas, kuriuos buvo siekiama duoti iššūkį Saudo Arabijai, ir sumažinti jos įtaką regione. Viešuosiuose šaltiniuose buvo teigta, jog „Al Jazeera“ buvo įkurta Kataro politinei savigynai, prieš Saudo Arabiją, kuri valdo pagrindinius arabų pasaulio medijas ir kanalus – MBC, ART. Manytina, jog „Al Jazeera“ kanalu siekta ne sukurti kanalą arabiškai klausytojų auditorijai, o Saudo Arabijos režimui⁵⁰. Vienas galingiausių Kataro ginklų, atsisuko prieš jį patį, kai juo naudojantis, buvo peržengtos tam tikros ribos, rodančios akivaizdžią kritiką Saudo Arabijos politikos ir sprendimų pusėn. Natūralu, jog regionine galia nerimavo dėl jos kuriamo tarptautinio ir regioninio įvaizdžio ir siekė, jog „Al Jazeera“ veikla būtų apribota.

Turint omenyje, jog Kataras, naudodamasis „Al Jazeera“ kanalu ir jo turima įtaka, ne kartą viešai kritikavo Saudo Arabijos politiką, politinį režimą, nėra stebėtina, jog vienas iš Saudo Arabijos reikalavimų buvo uždaryti „Al Jazeera“ kanalą, kuris kompromitavo ir kėlė grėsmę Saudo Arabijos kaip lyderės įvaizdžiui.

3.5 Kataro diplomatinė krizė – regioninė dinamika ar mažosios valstybės veiksmai?

Apibendrinant turimą informaciją ir siekiant apžvelgti ar krizė yra regiono dinamikos pasekmė, ar netinkamos Kataro strategijos pasirinkimas, atliekamas palyginimas, kuris analizuoja, ar krizės priežastys yra svaresnės vadovaujantis neorealistinėmis sampratomis ir vyraujančia regiono dinamika ar, visgi, Kataro krizė yra nulemta netinkamo vadovavimosi mažųjų valstybių išlikimo principais ir netinkamos išlikimo strategijos pasirinkimu. Nors abi prielaidos tinkamai referuoja į krizės situaciją ir gali pateikti krizę sukėlusius veiksnius, vertinimai yra skirtingi ir vienas kitą papildantys ar susiję, tačiau pastebėtina, jog vienos priežastys gali būti svaresnės ir labiau paaiškinančios situaciją už kitas. Vertinant Kataro diplomatinę krizę, kaip pagrindinį darbo objektą, į ją galima žiūrėti iš dviejų pusių.

---

⁵⁰ Abdulnabi, Z., „Al-Jazeera’s relationship with Qatar before and after Arab Spring: Effective public diplomacy or blatant propaganda?“, *Arab Media & Society*, Is. 24, 2017

Pagrindinės tyrimo dalies gairės.

Mažųjų valstybių strategija	Regioninė situacija
Kataro diplomatinė krizė kaip <i>Kataro vykdomos politikos-diplomatijos</i> pasekmė	Kataro diplomatinė krizė kaip esamų <i>Persijos įlankos pagrindinių regiono galių ir interesų kovos</i> pasekmė

Regiono dinamika, kuriai labiausiai apibūdinti tinka realistinio veikimo modelis, teigia, kad valstybių veikimas yra paremtas nuolatiniu savo galios, svarbos didinimu, racionaliais sprendimais ir mėginimu išlikti anarchiškame pasaulyje. Esamai situacijai paaiškinti tinka ir K. Waltz neorealizmo teorijos idėjos, kurios pabrėžia, jog šalys, dauguma atveju yra linkusios kovoti dėl įtakos bei galios pasaulyje, gali paskatinti šalis imtis veiksmų/sprendimų, kurios patenkintų jų norimą siekį ir iš susidariusios situacijos išgautų geriausią galimą išeitį. Dažniausias postūmis veikti prieš kitą šalį – kitos šalies veiksmai, kurie nepritampa prie bendros sistemos ir veikimo modelių, iššaukia valstybės, kuri pradeda jausti grėsmę, reakciją. Tokia šalis, pažeidusi normas, sukuria situaciją šaliai, kuri nuolatos siekia savo galios įtvirtinimo, galimybę veikti, siekiant apginti savuosius interesus⁵¹.

Kataro diplomatinė krizė kaip esamų <i>Persijos įlankos pagrindinių regiono galių ir interesų kovos</i> pasekmė	
Priežastis	<ul style="list-style-type: none"> • Kataro galios kilimas, keliantis grėsmę Saudo Arabijos lyderystei; • Kataras sukėlė grėsmę Saudo Arabijai, pradėdamas bendradarbiauti su konkuruojančia regiono galia Iranu; • Kiti Kataro strateginiai partneriai, kurių buvimas galėjo daryti įtaką sprendimams regione.

- Kataro iškilimas, švelniosios galios didėjimas, tam tikrų sprendimų priėmimas sukėlė didelę riziką Saudo Arabijos galios autoritetui Persų įlankos regione. Susidarius situacijai, kai galėjo būti kvestionuojamas Saudo Arabijos lyderystės regione klausimas, valstybė buvo priversta veikti, siekiant išlaikyti savo statusą.

⁵¹ Jensen, M., Elman, C., „Realism“, 2014, New York: Routledge

- Regione vyksta nuolatinis svyravimas tarp pagrindinių galių – Saudo Arabijos ir Irano. Kai Kataras ir Iranas ėmė kurti glaudesnę dvišalį bendradarbiavimą, diplomatinį ryšį, Saudo Arabijai reikėjo imtis veiksnių vienos iš šalių atžvilgiu.
- Nerimą galėjo kelti Jungtinių Amerikos valstijų bazės įkūrimas Kataro teritorijoje. Taip užtikrinimas Kataro karinės galios tvirtėjimas, apremtas bendradarbiavimu su Vakarų šalimi, kuri kultūriškai ir ideologiškai Persų įlankos regione yra nepageidaujama bei iškilusios idėjos, jog Kataras gali būti manipuluojamas Vakarų valstybių.

N. Asisian (2018) manymu, realizmo teorijos atžvilgiu, nebūtų galima tikėtis kitokios regiono lyderės, Saudo Arabijos, reakcijos, kai kyla grėsmė jos galiui ir įtakai. Maža valstybė, netgi turinti pakankamai galios daryti įtaką regioninei politikai, privalo gerai įvertinti savo galimybes, bandydamos konkuruoti ar daryti įtaką lyderės pozicijai regione. Neskaitant to, N. Asisian pabrėžia faktą, jog Kataras palaikė tvirtus ryšius su pagrindine, Saudo Arabijai grėsmę keliančia valstybe – Iranu. Kataro ir Irano bendradarbiavimas prekybos, žvalgybos ir kariniais klausimais, gali kelti grėsmę ir Saudo Arabijos saugumui.

Remiantis Mažųjų valstybių strategijų teorija, mažos valstybės, neturėdamos pakankamai resursų ir norėdamos išlikti, savo šansus išgyventi padidina ieškodamos didesnių valstybių, kurios suteiks pagalbą, iškilus suverenumo/krizės/nesaugumo grėsmei. Saugumo garantija gali būti ne tik didesnės valstybės, galinčios paremti kariniais, finansiniais, diplomatiniais ištekliais, bet ir tarptautinės organizacijos, užtikrinančios pagalbą šaliai – narei, esant būtinumui. Visa problema, kad kartais partneriai regione nėra pasirenkami tinkamai. Vieni iš pagrindinių mažųjų valstybių specifinių iššūkių – maži tiek žmogiškieji, tiek finansiniai, tiek kariniai ištekliai/resursai, kurie valstybei negali užtikrinti saugaus būvio. Vienas svarbiausių aspektų mažųjų valstybių strategijoje yra gebėjimas „išvengti problemų“, ar kitaip tariant nesikišimas/neutraliteto išlaikymas. Mažosios valstybės vardan savo būvio privalo stengtis apsaugoti šalį nuo įsitraukimo į konfliktus (ypač karinius), siekdamas sumažinti gresiančius nuostolius iki minimumo⁵². Vienas iš aspektų, kurį turėtų vystyti maža valstybė, siekiant užtikrinti savo saugumą – tinkamų sąjungininkų paieška, ekonominis gerbūvis ir tinkamai veikiantis diplomatinis aparatas.

B. Miller (2014) teigimu, lyderis turi atlikti regiono derybininko vaidmenį, skatinti kitų regiono šalių stabilumą ir plėtrą. Saudo Arabijos galia Persų įlankoje patyrė pakilimą ir nuopolių, todėl negali visada būti laikoma lyderiaujančia, silpnas hegemono mechanizmas išbalansavo regiono galių pusiausvyrą, taip sukeldamas tam tikras valstybių, hegemonų ir regiono krizes. Taip pat sumenkęs Saudo Arabijos įvaizdis sukūrė galimybę mažoms valstybėms sustiprinti diplomatinę galią.

⁵² Bailes, A., Rickli, J., M., Thorhallsson, B. „Small States Survival and Strategy”, 2014, Routledge

M. Szalai (2017), apibūdindamas tris pagrindines teorijas, kurios jos manymu, galėtų paaiškinti krizę (struktūrinis realizmas, neoliberalus institucionalizmas, konstruktyvizmas) išvelgia, jog struktūrinis realizmas galėtų paaiškinti tai, jog mažos šalys, ir jų kylanti galia bei įtaka, galėjo kvestionuoti Saudo Arabijos įtaką regione. Jis išskiria šalis, kurios buvo linkusios prisitaikyti prie esamo galios balanso ir bendradarbiauti su hegemonu (Bahreinas, Kuveitas, Jungtiniai Arabų Emyratai), ir kurios pasirinko oportunistinį variantą – Omanas ir Kataras. Struktūrinis realizmas, autoriaus manymu, tinkamiausiai paaiškina susidariusią situaciją – pakito galios balansas, mažų valstybių galimybės ir geopolitinė situacija. Pakitusi geopolitinė padėtis sudarė sąlygas išteklių turinčioms šalims plėsti ekonominę galią, taip pat pradedant naujus bendradarbiavimo ryšius su Saudo Arabijos grėsme keliančiomis valstybėmis, pavyzdžiui, Iranu.

Svarbu pabrėžti, kad Kataro sąjungininkų ir partnerių pasirinkimo klausimas yra kvestionuojamas ne tik šiame darbe. P. Akpınar (2015) pamini, jog JAV, dažnai skatino Katarą dalyvauti derybose dėl įvairių regiono situacijų, tuo tarpu buvo sukurti ryšiai su ne itin gerą reputaciją turinčiomis organizacijomis (pavyzdžiui, Hamas). Katarui palaikymas Hamas organizacijai, kuris daugumoje valstybių yra laikomas teroristine organizacija, atvedė Katarą į nesutarimus regione. Hamas nėra vienintelė neigiamai vertinama organizacija, su kuria, manoma, Kataras aktyviai bendradarbiauja – šalis palaiko pakankamai tvirtus ryšius su Talibanu, Musulmonų Brolija bei rėmė sukilelius Sirijoje ir Libijoje. Dar vienas svarbus aspektas išskirtas P. Akpınar darbe – Kataro, kaip derybininko ir tarpininko vaidmuo, atliekant vaidmenį JAV – Irano santykiuose. Kataras pakeitė savo užsienio politikos kryptį, ir sustiprino savo regioninę įtaką, susilpnėjęs Saudo Arabijos akivaizdoje. Kataras, pajutęs turimą įtaką, iškėlė rimtų neramumų Saudo Arabijos įvaizdžiui, hegemono galios klausimu. Kurdamas švelniąją galią, Kataras, naudodamas „Al Jazeera“ naujienų agentūrą, kuri, palaikydama Arabų pavasario maištaujančias grupes, iššaukė neigiamą kitų Persijos įlankos šalių reakciją, be abejo, nepalankią Katarui.

Y. Guzansky (2015) išskiria ir tai, kad Persų įlankos valstybių nepasitenkinimą Kataro atžvilgiu, galėjo įkvėpti padidėjęs Kataro ir Irano bendradarbiavimas. Iranas išvelgė Katara pakankamai provokuojančią poziciją Saudo Arabijos atžvilgiu, kuri buvo naudinga Iranui. Jungtiniai Arabų Emyratai ir kitos Persų įlankos šalys sunkiai, ar net neįmanomai įsivaizduoja bendradarbiavimą tarp Persų įlankos regionui priklausančio Kataro ir ganėtinai priešiška vertinamo Irano. Iranui bendradarbiavimas su Kataru yra naudingas ir kita – sukuriamų ryšių su Persų įlankos šalimis prasme. Autorius teigia, jog Kataro prisitaikymas ir bendradarbiavimo pradžia su Iranu buvo strateginis tikslas, siekiant savo valstybę apsaugoti nuo paties Irano, ir toks tikslas, ypač mažai valsybei yra suvokiamas ir pateisinamas, tačiau neįvertintas. Kataras, radęs saugumą iš Irano pusės, iššaukė priešišką kitų Persų įlankos šalių reakciją. Iranas, ne tik atitolusia užsienio politika, bet ir religiniu

pobūdžiu buvo ir yra pakankamai nutolęs nuo sunitiškų Persų įlankos valstybių. Autorius taip pat įžvelgia tai, kad prasti Saudo Arabijos ir Kataro santykiai, darė įtaką Kataro nacionaliniam saugumui, kadangi dauguma regiono saugumo programų buvo koordinuojamos būtent Saudo Arabijos.

O. Pala ir B. Aras (2015) taip pat išskiria dar vieną išorinį veikėją Persų įlankoje, kurio veiksmai taip pat gali turėti įtakos krizės vyksmui. Kataras ir Turkija, paskutiniaisiais metais itin plėtoja bendradarbiavimo santykius, ir tokia sąjunga privertė kitas Persų įlankos šalis sunerimti. Tokiu būdu regione įtaką gali pradėti kurti naujas, ne itin Persų įlankoje pageidaujamas veikėjas – Turkija. Ši pavojų labiausiai pajuto ir neigiamai vertino Jungtiniai Arabų Emyratai ir Saudo Arabija.

Kataro diplomatinė krizė kaip <i>Kataro vykdomos politikos-diplomatijos</i> pasekmė	
Priežastis	<ul style="list-style-type: none"> • Kataras, kaip maža valstybė, ėmėsi pernelyg aktyvių diplomatinių veiksmų ne tik regione, bet ir pasaulyje, taip provokuodamas regiono galią imtis veiksmų Kataro atžvilgiu. Kataras ne tik aktyviai dalyvauja/tarpininkauja politiniuose įvykiuose, bet ir stiprina „švelniąją galią“, naudodamasis tokiais renginiais kaip Pasaulio futbolo čempionatas 2022 metais, vyksiantis Katarė. • Kataras tapo itin stiprus ekonomine prasme – aukštas pragyvenimo lygis, dideli ištekliai, stiprūs prekybiniai santykiai; • Kataras tinkamai neįvertino valstybių ir bendradarbiavimo su jomis bei neapskaičiavo galimų pasekmių regione, dėl netinkamų sąjungininkų pasirinkimo.

- Kataras ėmėsi aktyviai veikti regiono politikoje. Dažnai viešojoje žiniasklaidoje Kataras yra įvardijamas kaip regiono „taikdarys“ ar „derybininkas“, nes Kataro diplomatiniai aparatai aktyviai veikė, tarpininkavo ir dalyvavo regiono konfliktų derybose. Tokiu būdu Kataras įgyjo tam tikrą vaidmenį regione, kurio atsiradimas netenkino vyraujančių galių regione.
- Kataras ypatingai sustiprino savo ekonominę galią. Lyginant su Saudo Arabija, Kataro Bendro vidaus produkto (toliau BVP), procentinis didėjimas (2012 – 2022 metais)⁵³ nuo 2012 metų išliko pakankamai aukštas (žemiausias procentinis augimas užfiksuotas 2017 metų birželį, t. y. paskelbus ekonominę blokadą Katarui). Tuo tarpu Saudo Arabijos BVP procentinė dalis tuo pačiu laikotarpiu⁵⁴ buvo pakankamai maža, ir net minusinė, ypač Kataro ekonominės blokados

⁵³ The Statistic Portal „Qatar: Growth rate of the real gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022“, prieiga internetu: <https://www.statista.com/statistics/379966/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-qatar/>

⁵⁴ The Statistic Portal „Saudi Arabia: Growth of the real gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022“, prieiga internetu: <https://www.statista.com/statistics/262502/growth-of-the-real-gross-domestic-product-in-saudi-arabia/>

pradžioje. Taip pat svarbu pažymėti, jog pagal tarptautinį valiutos fondą Kataras yra pripažintas turtingiausia valstybe pasaulyje, kas šiai šaliai taip pat sukuria papildomą ekonominę galią.

- Kataras ėmėsi dalyvauti tarptautinėje arenoje, ne tik Šiaurės Afrikos ar Persų įlankos regione. Kataras yra viena iš primųjų valstybių Persų įlankos regione, kuri prisijungė prie Jungtinių Tautų organizacijos, teikia paramą jai bei aktyviai prisideda prie žmogaus teisių situacijos tobulinimo ir geresnės situacijos kūrimo. Neskaitant to, Kataras aktyviai stiprina „švelniąją galią“, rengdamas 2022 metų pasaulio futbolo čempionatą Katara, kuris rodo, kad valstybė yra pajėgi surengti vieną didžiausių renginių pasaulyje. Šiame momente galima išvelgti tam tikrą kylančią konkurenciją regione, nes rungtynes rengia pakankamai maža valstybė, palikdama regiono galią, Saudo Arabiją, užnugaryje.

Kai kurie autoriai taip pat įvardija, jog Kataras, rinkdamasis savo veiksmus, galėjo būti ne itin atsargus. N. S. Al - Maatouk ir M. Kama (2017) atlikdami strateginės Katara politikos metodologinę analizę išskiria, jog Kataras turi tam tikrus limitus, kurie riboja šalies strateginius veiksmus. Autoriai tyrimo rezultatu pateikia tris pagrindines priežastis, kurios atvedė Katarą į diplomatinę krizę:

1. Nacionalinės ir tarptautinės politikos parinkimas neatitinka tarptautinių, visuotiniai priimtinių galios balanso standartų;
2. Tolimesni įsipareigojimai, apskaičiuojant Katara geografinę lokaciją, gyventojų skaičių, neatitinką ribotų regiono ir šalies konkurencinių pajėgumų;
3. Šalies galia ir politinis valdymas, gali būti lengvai pakeistas, pradedant diplomatinius veiksmus, todėl gali būti neišlaikomi valstybės strateginiai tikslai, užduotys ir politinė sistema, tad tampa sudėtinga konkuruoti su dominuojančiomis galiomis regione.

Iš esmės, toks autorių vertinimas sakytu, jog Kataras tiesiog neturi pakankamai resursų kaip valstybė, kad įgytų svarbesnį vaidmenį regione, neįvertino vyraujančios situacijos Persų įlankoje ir nekritiškai vertino savo, kaip valstybės, turimų savybių (geografinė lokacija, valstybės dydis, gyventojų skaičius, kariniai pajėgumai). Panašias idėjas aprašo ir A. F. Cooper (2011), kuris pabrėžia, jog Kataras, net kliaujantis jo ekonomine galia, yra nedidelė valstybė turinti pakankamai mažą geopolitinę reikšmę geopolitiniu, gyventojų ir kitų aspektų atžvilgiu. Pabrėžtina, kad Kataras neturėdamas pakankamai ekonominės – socialinės galios, sugebėjo išlaikyti pakankamai didelę diplomatinę galią regione, tačiau tai yra nepakankama, kai tavo konkurentė yra Saudo Arabija.

O. F. Kundsens (1996) pabrėžia, jog pasikeitusi mažų valstybių savybių sistema, gali pakeisti ir situaciją regione. Autorius geografinės lokacijos svarbą, įtampos tarp mažų valstybių ir didžiųjų galių regione lygį, istorinius mažos šalies ir galios dvišalius ryšius, bendradarbiavimą saugumo klausimais tarp esančių galių ir kt. Kadangi šie apsektai įvardijami kaip kintamieji, jų beiskeičiantis būvis gali daryti įtaką mažos valstybės santykiams su didžiosiomis galiomis. Katara atžvilgiu, akivaizdu, jog

Katarui ėmus įgyti daugiau galių, keliant ekonominę galią, galėjo pakisti situacija regione, o pokyčiai galėjo būti nepageidaujami kitų valstybių atžvilgiu. Šiai idėjai iš dalies pritaria M. Szalai (2017), aiškindamas Kataro diplomatinę krizę per neoliberalų institucionalizmą. M. Szalai manymu, padėti galima aiškinti iš prekybinės ir bendradarbiavimo ryšių kūrimo pusės – šalims pradėjus tarptautinę išteklių prekybą pakilo jų svetas Persijos įlankos regione. Galimybė šaliai tapti ekonomiškai nepriklausoma, sukuria galimybę atsiskirti nuo regioninių galių įtakos, o bendradarbiavimas su organizacijomis, tokiomis kaip Musulmonų Brolija, parodo, jog šalių užsienio politikos krypties interesai gali tapti nesuderinami.

Y. Guzansky (2015) teigia, jog Kataras rėmėsi ne regioniniu bendradarbiavimu ir partnerių ieškojimu, siekiant užtikrinti savo saugumą, o užsienio šalių pagalba – ir pagrindinė Kataro sąjungininkė laikoma JAV. Kadangi JAV padėjo Katarui sustiprinti karinį saugumą, Kataras jaučia įsipareigojimą atlikti diplomatinis niuansus – derybos, tarpininkavimas, interesų siekimas ir finansinės paramos tiekimas. Tokia Kataro politika, kai remiamasi oportunizmu, didelėmis ambicijomis ir strateginėmis užsienio politikos gairėmis, vedė Katarą į silpną vidaus centrinę politiką, kuris yra sunkiai suderinama su noru atlikti tinkamą ir svarbų tarptautinės politikos veikėjo vaidmenį, ir, kaip įžvelgia autorius, keldamas šalies rolę tarptautinės galios lygmenyje, Kataras paslepia esamus ir niekur nedingsiančius mažos šalies politines, geografines savybes.

Apžvelgus ir įvertinus pagrindines šio darbo teorijas, galima daryti išvadas, kokias pagrindinės klaidas, kaip maža valstybė, pagal tarptautinių santykių sistemą galėjo atlikti Kataras ir ar ši krizė gali būti vertinama vien realistinės perspektyvos prasme. Visgi galima teigti, jog Kataras galėjo peržengti savo ribas ir sulaužyti mažųjų valstybių išlikimo strategijos principus imdamasis aktyvių diplomatiškos ir kartais šališkos veiksmų ir, pagal B. Saidu (2018), Kataras buvo priverstas imtis šių veiksmų tam, kad save apsaugotų. Nors pagal mažųjų valstybių strategiją valstybės privalo išlikti neutralios ir nešališkos, siekiant apsaugoti savo suverenumą, autorius teigia, kad kai kuriuose regionuose, ir ypač Persų įlankos regione, Katarui išlikti neutraliu galėjo būti labai sudėtinga. Kaip ir minėta, mėginimas nebebūti neutralia valstybe, tiesiogiai atsiliepia šalies saugumui ir sukuria grėsmę įsitraukti į valstybei nenaudingus konfliktus. Kataras akivaizdžiai išvengė galimybės išlikti neutralia valstybe ir dalyvaudamas konfliktuose ir jų sprendime įgyjo svarbų ir reikšmingą vaidmenį, kuris kelė grėsmę valstybei (Saudo Arabijai), kurios rolę ir vaidmuo regione susilpnėjo.

Mažos valstybės, dėl mažų vidinių resursų, šalies ploto ir gyventojų skaičiaus dažnai negali sau užtikrinti tinkamo karinio pasirengimo, didelio skaičiaus karių, profesionaliai parengtos kariuomenės ir karinės technikos skaičiaus. Todėl vienas iš svarbiausių aspektų mažos valstybės išlikimo užtikrinimui, gerovės ir saugumo kūrimui yra tinkamų sąjungininkų ieškojimas. Kataras, kaip maža valstybė, ėmėsi ieškoti sąjungininkų, kurie nebuvo palankiai vertinami vyraujančios

regiono galios, Saudo Arabijos, atžvilgiu. Viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių šalys (Saudo Arabija, Jemenas, Jungtiniai Arabų Emyratai, Bahreinas ir Egiptas) nutraukė diplomatinius ryšius su Kataru 2017 metais – per didelis ir vis glaudesnis Kataro bendradarbiavimas su Iranu. Iranas – ne tik šio regiono žaidėjas, bet ir nuolatinis Saudo Arabijos galios konkurentas ir konfliktų objektas. Šių šalių konfrontacija yra paremta ne tik religiniais (sunitų ir šiitų Islamo tikėjimo pakraipos) ir istoriniais aspektais, bet ir siekiu daryti kuo didesnę įtaką regionui ir ne tik. Susidarius tokiai situacijai, natūralu, jog valstybė, kurios kaimynas yra Kataras, negali leisti pagrindinio priešininko (Irano) santykių šiltėjimo, karinės paramos Katarui, kuris yra taip arti Saudo Arabijos sienų.

Išvados

- Akivaizdu, jog maža valstybė, kurios kariniai, ekonominiai ir socialiniai resursai yra riboti, privalo laikytis tam tikros, pačiai valstybei pritaikytos strategijos, kuri geriausiai padėtų valstybei išlikti ir prisitaikyti prie tarptautinės politinės situacijos. Kadangi mažosios valstybės yra jautresnės aplinkos keliamiems iššūkiams ir turi nuolat balansuoti tarp didesnių ir galingesnių valstybių, jos privalo užtikrinti savo saugumą naudojantis diplomatiniais, bendradarbiavimo, narystės sąjungose ar naudingumo kitoms šalims principais, taip sumažinant grėsmes valstybei, jos išlikimui ir suverenitetui.
- Tokiam regione, kaip Artimieji Rytai ir/ar Persų įlankos regionas, kuriuose situacija yra labai dinamiška, konfliktinės situacijos vyksta nuolat ir daugiašaliai santykiai kinta pakankamai dažnai, mažai valstybei prisitaikyti gali būti sudėtinga. Šioje situacijoje, kai balansavimas tarp ryškių dviejų regioninių įtakos konkurenčių (Saudo Arabija - Iranas) yra sunkiai valdomas, atsidūrė Kataras. Vietoje to, kad maža valstybė užtikrintų savo stabilų būvį, laikydamosi efektyvios ir saugumą užtikrinančios išlikimo strategijos, Kataras rizikingais metodais stiprindamas savo statusą ir vaidmenį, iškėlė pavojų savo saugumui, ekonominiam stabilumui, diplomatinei galiai, neįvertindamas, jog pagrindinę rolę ir galios vaidmenį regione užima Saudo Arabija ir ši situacija gali būti pakeičiama labai sunkiai.
- Nors pabrėžiama, jog mažųjų valstybių išlikimui bendradarbiavimas su kitomis valstybėmis ar organizacijomis yra naudingas, siekiant tvirtinti valstybės saugumą, Kataro mėginimas tai užsitikrinti, bendradarbiaujant su Iranu ir/ar Turkija ir palaikant tam tikras, teroristinėmis laikomas organizacijas, kišimasis į konfliktus, nepateikiant jokių aiškių sprendimų, sukūrė sąlygas Saudo Arabijai ir kitoms šalims „palydovėms“, sustabdyti sėkmingą Kataro veiklą ne tik regioninėje, bet ir tarptautinėje politikoje. Galima teigti, kad Kataras neįvertino, galimos grėsmės ir regiono galios reakcijos, ypač kai įtampa tarp dviejų šalių nuolat kilo. Prie to prisidėjo įvairūs regiono konfliktai, kuriuose Kataras atliko derybininko vaidmenį, karinių bazių Katara įkūrimas (JAV ir Turkija), Kataro žiniasklaidos priemonė „Al Jazeera“, nuolat kritikuojanti Saudo Arabijos politinį valdymą, ir galimi Kataro ryšiai su teroristinėmis organizacijomis. Katarui teko ir anksčiau patirti galimą pasikėsinimą į jo suverenitetą 1996 metais, tad akivaizdu, jog šis įvykis galėjo būti įsimintina pamoka Katarui, jog ambicingi sprendimai gali iššaukti grėsmę valstybei. Kataras nuolat reikšmindamas savo statusą galėjo sulaukti panašių pasekmių, kurios mažai valstybei galėjo būti neatitaisomai žalingos.
- Galima konstatuoti, jog nors regiono dinamikos ir išorės veiksnys yra itin svarbus šiame darbe, visgi pagrindinė priežastis, dėl kurios Kataras atsidūrė esamoje krizinėje situacijoje yra paties Kataro veiksmų iššauktas konfliktas, prieš kurį nebuvo gerai apsvarstoma tarptautinių/regioninių politinių

žingsnių eiga ir galimi atoveiksmiai. Kataras yra maža valstybė, kuri į aplinką ir pasikeitusius dirgiklius, reaguoja jautriau nei didelės valstybės, tačiau šioje situacijoje, Kataras, kaip maža valstybė, nepaisė galimo nesusitvarkymo su iškylančiu konfliktu ir jo pasekmių.

- Nepaisant to, jog krizė vyksta 2 metus ir diplomatiniai santykiai vis dar yra nutraukti ir realių derybinių ar politinių veiksmų iš valstybių pusių nėra, būtina suvokti, kad Saudo Arabija ir Kataras turi pasimokyti iš praeities ir dabarties klaidų, ir pakartotinai pamėginti atkurti stabilumą regione. Kataro diplomatinė krizė yra viena didžiausių pastarųjų metų Persų įlankos krizių, konfliktinių situacijų šiame regione taip pat netrūksta. Diplomatinį santykių atkūrimas ir mėginimas žvelgti į regioną vienodu požiūriu, neiškeliant savųjų interesų aukščiau už regiono stabilumą, galėtų atnešti geresnių rezultatų, nei vykstanti krizė, kurios aiškaus ar bent nuspėjamo sprendimo šiuo metu nėra ir lieka neaišku, kokia galima tolimesnė regiono ir dvišalių ir/ar daugiašalių santykių ateitis, nes krizė išgyvena stagnacijos periodą, kuris, nepanašu, kad gali prasmingai kisti.

Literatūros sąrašas

1. Abdulnabi, Z., „Al-Jazeera’s relationship with Qatar before and after Arab Spring: Effective public diplomacy or blatant propaganda?”, *Arab Media & Society*, Is. 24, 2017)
2. Akpinar, P., „Mediation as a Foreign Policy Tool in the Arab Spring: Turkey, Qatar and Iran“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 17, No. 3, 2015, p. 252-268
3. Al Jazeera, „96 ما خفي أعظم - قطر“ (vert. „Kas labiausiai paslėpta? Kataras, 1996“), dokumentinis filmas, 2 d., prieiga internetu: https://www.youtube.com/watch?v=rcyP_b435TQ&t=583s
4. Al Jazeera „Pompeo Pushing Gulf Dispute During Qatar Visit” prieiga internetu: <https://www.aljazeera.com/news/2019/01/pompeo-pushing-gulf-dispute-qatar-visit-190113101859269.html>
5. Al-Maatouk, N., S., Kama, M., „Determinants of the Regional Role of Qatar“, *Journal of Politics and Law*, Vol. 10, No. 3, 2017
6. Aras, B., Akpinar, P., „Turkish Foreign Policy and the Qatar Crisis”, *Istanbul Policy Centre*, 2017
7. Asisian, N., „The Qatar Crisis, its Regional Implications, and the US National Interest“, *Small Wars Journal*, 2018
8. Bailes, A., Rickli, J., M., Thorhallsson, B. „Small States Survival and Strategy”, 2014, Routledge
9. Baxter, P., Jack, S., „Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers“, *The Qualitative Report*, Vol. 13, No. 4, 2008, NSU Works.
10. Cherkaoui, T., „Al Jazeera’s Changing Editorial Perspectives and the Saudi-Qatari Relationship”, *The Political Economy of Communication*, Vol. 2, No. 1, p. 17–32
11. Cooper, A., F., Momani, B., „Qatar and Expanded Contours of Small State Diplomacy“, *The International Spectator*, Vol. 46, No. 3, 2011, p. 113-128
12. Global Military Strength: Qatar, 2019, prieiga internetu: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=Qatar
13. Goodarzi, M., „Analyzing Formation of Regional Integration based on Constructivism School (A Case Study on Persian Gulf Region: Possibility or Impossibility)“, *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, Vol. 3, No. 2, 2016
14. Guzansky, Y., „The Foreign-Policy Tools of Small Powers: Strategic Hedging in the Persian Gulf“, *Middle East Policy*, Vol. 22, No. 1, 2015
15. Jensen, M., Elman, C., „Realism”, New York: Routledge, 2014
16. Kamrawa, M., „Mediation in Qatar Foreign Policy”, *Middle East Journal*, Vol 65, No. 4, 2011
17. Khaleej Times „Qatar Crisis: The Boycott Decision and its Aftermath”, prieiga internetu: <https://www.khaleejtimes.com/region/qatar-crisis/qatar-crisis-the-boycott-decision-and-its-aftermath>

18. Knudsen, O., F., *Small States and Security Challenge in the New Europe*, 1996, p. 3-20
19. Middle East Monitor, „Qatar: Saudis welcome in Doha, seeking end to Gulf crisis”, prieiga internetu: <https://www.middleeastmonitor.com/20190413-qatar-saudis-welcome-in-doha-seeking-end-to-gulf-crisis/>
20. Miller, B., „Contrasting Explanations for Peace: Realism vs. Liberalism in Europe and the Middle East“, *Contemporary Security Policy*, Vol. 31 No. 1, 2010, p. 134-164
21. Pala, O., Aras, B., „Practical Geopolitical Reasoning in the Turkish and Qatari Foreign Policy on the Arab Spring“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 17, No. 3, 2015, p. 286-302
22. Peterson, J. E., „Qatar and the World: Branding for a Micro-State”, *Middle East Journal*, Vol. 60, No. 4, 2006
23. Rothstein, R., L., *Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics*, International Organization, Vol. 23, No. 2, 1969, p. 291-310
24. Saily, B., „Qatar's Defense Policy: Smart Choices of a Small State“, Policy brief no. 24, 2018
25. Schumacher, E., F., „Small Is Beautiful“, London: Blond & Briggs, 1973
26. Szalai, M., „Between Accommodation and Opportunism: Explaining the Growing Influence of Small Gulf States in the Middle East“, *The International Spectator*, Vol. 52, No. 2, 2017, p. 3-18
27. Tellis, M., W., „Application of a Case Study Methodology“, *The Qualitative Report*, Vol. 3, No. 3, 1997, NSU Works.
28. The Guardian, „Qatar given 10 days to meet 13 sweeping demands by Saudi Arabia“, prieiga internetu: <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/23/close-al-jazeera-saudi-arabia-issues-qatar-with-13-demands-to-end-blockade>
29. The Project on Middle East Political Science, „Qatar Crisis”, George Washington University, 2017, prieiga internetu: https://pomeps.org/wp-content/uploads/2017/10/POMEPS_GCC_Qatar-Crisis.pdf
30. Qatar Tribune „Now, military service must for Qatari males between 18 & 35 yrs”, prieiga internetu: <http://www.qatar-tribune.com/news-details/id/119481>
31. The Statistic Portal „Qatar: Growth rate of the real gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022“, prieiga internetu: <https://www.statista.com/statistics/379966/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-qatar/>
32. The Statistic Portal „Saudi Arabia: Growth of the real gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022“, prieiga internetu: <https://www.statista.com/statistics/262502/growth-of-the-real-gross-domestic-product-in-saudi-arabia/>
33. The World Bank, Kataras, prieiga internetu: <https://data.worldbank.org/country/qatar>
34. Thorhallsson, B., Steinsson, S., „Small State Foreign Policy” , Oxford Research Encyclopedia of Politics

35. Thorhallsson, B., „Studying small states: A review, Small States & Territories”, Vol. 1, No. 1, 2018, pp. 17-34.
36. TRT World „The Gulf Crisis Won't Be Ending Anytime Soon”, prieiga internetu: <https://www.trtworld.com/opinion/the-gulf-crisis-won-t-be-ending-anytime-soon-26510>
37. Wivel, A., Bayles A. J. K., Archer, C., „Small States and International Security“, 2014, Taylor & Francis Ltd, London

SUMMARY

This title of this paper is „Qatar’s diplomatic crisis: the result of small states strategies or region dynamics?“ In the first part the small states strategies are analyzed and presented. The second part focuses on Qatar’s diplomatic crisis context and main events. The third part applies theoretical aspects of Qatar diplomatic crisis, as case analysis is used to understand what factors of Qatar’s foreign/internal politics led to regional crisis. First of all the historical context of Qatar’s actions are described. It leads to analyzing the main problems leading to Qatar’s diplomatic crisis. The results after the analysis of main aspects are presented in the third part. These factors let to evaluate that Qatar, as a small state, did not lead itself to appropriate survival strategy to ensure its safety in the region. The main conclusion of this paper is that Qatar’s actions were not suitable for reaching the best survival strategy in the region dynamics. Qatar has chosen difficult path, which was not reliable in the current regional situation. The result of the paper shows that small states must not rely only on their resources and must calculate their abilities as a country to act safe in the region and ensure its survival.